

ANUARI DE LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA 2017-2018

ANUARI DE LA

SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

2017-2018

Anuari de la Sobirania Alimentària 2017-2018
Novembre 2018

Coordinació i edició: Revista SABC

Amb la col·laboració de: Universidades de la Tierra

**UNIVERSIDADES
DE LA TIERRA**

Text i selecció de continguts: Joaquim Muntané i Puig, Erik Hobbelink Borrull
i Paula Llaurador Coll

Il·lustracions: Patricia Bolinches

Correcció i maquetació: ECM

Impressió: Gràfiques Vilanova

Continguts web: Creagia

AMB EL SUPORT DE:

Aquesta obra està sota una llicència Internacional Reconeixement-CompartirIgual 4.0 de Creative Commons (CC BY-SA 4.0).

Sou lliures de compartir i adaptar-ne els continguts sempre que sigui reconeixent l'autoria original i utilitzant la mateixa llicència.

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.ca>

ANUARI DE LA

**SOBIRANIA
ALIMENTÀRIA**

2017-2018

CONTINGUTS

Pròleg	6
Presentació	12
1 Internacional: la lluita pel reconeixement dels drets camperols	14
1.1 La lluita contra l'agroindústria	20
1.2 La lluita per la terra i les llavors	24
1.3 La lluita per la vida	28
2 Països Catalans: articulació i xarxes per afrontar reptes col·lectius	32
2.1 Reivindicacions de la pagesia	38
2.2 Polítiques alimentàries municipalistes	44
2.3 Fam i alimentació col·lectiva	49
2.4 Impactes ambientals i defensa del territori	54
2.5 Drets laborals, migracions i despoblament	58
2.6 El món rural des d'una perspectiva de gènere	64
2.7 Alternatives de consum	68
2.8 Preocupacions alimentàries	72
3 Col·lectius en defensa de la sobirania alimentària	80

PRÒLEG

Aquest anuari pretén ser una eina per a l'anàlisi crítica, des de la perspectiva de la sobirania alimentària, de la situació de l'agricultura, l'alimentació i el món rural als Països Catalans. En essència, és un recull de referències de notícies, articles d'opinió, informes, documentals, campanyes, etc. que presentem ordenades per blocs i breument contextualitzades. La lectura —sigui en detall o en diagonal— anhela suscitar reflexions que, n'estem segures, podrem compartir i debatre al llarg dels mesos vinents.

No hem volgut desapropiar l'oportunitat de convertir el pròleg en un primer espai on recollir algunes reflexions. Hi presentem dues converses on es barregen les veus de sis persones que, per experiència vital o dedicació professional, tenen opinions ben interessants i un compromís ferm amb la construcció de la sobirania alimentària al nostre territori.

EL MÓN RURAL I LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Amb les aportacions de:

- **Laia Soldevila**, periodista i coordinadora de redacció de *Crític*
- **Paula Duran**, activista i col·laboradora del setmanari *La Directa*

De les múltiples discriminacions que pateixen les persones que viuen al món rural, la comunicativa és potser la més important. Al mateix temps, és una de les menys visibles. Podem obtenir un bon retrat de què passa als territoris rurals a partir del que llegim als mitjans de comunicació? És una pregunta molt rellevant i no només per qui hi viu, sinó pel conjunt d'una societat que, ho vulgui o no, depèn del seu entorn camperol tant o més que abans, i sens dubte, en dependrà encara més en el futur.

Des de la perspectiva de la primera línia de *Crític*, un projecte de comunicació cooperatiu amb quatre anys d'experiència, la periodista Laia Soldevila apunta una primera tendència: «L'alimentació és un tema que s'aborda més que fa uns anys, que agafa cada vegada més pes als mitjans». Puntualitza, però, que «encara no s'aborda prou, precisament perquè té moltes dimensions i pot tractar-se des de molts punts de vista. No ho fem tant com caldria, cal que aprenguem a treballar-lo com un tema recurrent a la premsa». Paula Duran, col·laboradora de *La Directa* des del territori rural al País Valencià, aprofundeix en aquestes mancances: «Les qüestions relacionades amb el món rural es tracten sovint a partir de grans successos o d'iniciatives i propostes culturals que ajuden a fer-lo visible, però moltes vegades es troba a faltar la discussió de problemàtiques de tipus ambiental i, sobretot, les que tenen a veure amb la mateixa societat rural». En posa com a exemple

la drogoaddicció, «una pandèmia que afecta des de fa temps totes les generacions i que mai s'ha abordat en el seu context. Aquesta infrarrepresentació i la manca de normalitat generen una absència de vertebració comunicativa», continua Duran, «que està relacionada amb el fet que encara tenim una mentalitat informativa molt urbana o capitalista que ens fa discriminar la gent dels territoris en funció del que ens poden aportar a nosaltres com a mitjans, en comptes d'entendre que devem informar tota la societat».

Si diferenciem entre tipus de mitjans, algunes d'aquestes tendències són encara més accentuades. Tal com insinua Soldevila, en temes d'alimentació, «els grans mitjans tendeixen a reproduir simplement les notícies de l'últim moment, els grans titulars, amb textos tan curts que no poden mostrar la complexitat de l'assumpte o el seu context i condicionants». Duran hi afegeix: «Ha de passar un fet molt greu, com una catàstrofe ambiental, perquè arribi a la premsa convencional. Com a entorn, com a societat, com a paisatge, el món rural no interessa». Altrament, ambdues apunten que la premsa transformadora, malgrat les mancances que també té, hi juga un rol més positiu. «Els mitjans alternatius tenen un altre model de periodisme», explica Soldevila, «que és més lent, que es fixa en el context, que parla de coses més diverses, que dona la volta a les coses, que teixeix ponts..., i això li permet, com a mínim, tractar els temes relacionats amb l'alimentació i el món rural amb una mica més de proximitat».

Les xarxes de comunicació independents tenen, doncs, un llarg camí per recórrer per tal de representar de la forma més adequada i responsable la realitat del món rural. Amb tot, cal reconèixer la bona feina feta en aquest sentit per part de nombrosos mitjans de comunicació transformadors, com també alguns de convencionals, i que es pot comprovar en les referències que omplen aquest anuari: les nombroses notícies de caràcter ambiental i amb visió de Països Catalans de *La Jornada*; els reportatges en profunditat del setmanari *El Temps*; la revista *Opcions*, referent d'informació i reflexió sobre els nous models de consum cooperatiu; les visions crítiques dels blogs «Alterconsumismo» a *El País* i «La última llamada» a *eldiario.es*; els reportatges a *La Directa*, que fan visibles temes que no solen llegir-se en cap altre mitjà; el diari *Ara*, amb diverses columnes d'opinió i la cobertura en català del dia a dia balear; els nombrosos articles a *El Periódico* sobre preocupacions alimentàries; *Crític* i els seus articles d'investigació sobre alimentació i política; *El Salto*, amb peces que donen veu directa a protagonistes de la lluita per un món rural viu; la publicació digital *Setembre* i la seva cobertura exhaustiva dels conflictes laborals a la indústria càrnia; o la mateixa *Revista Soberanía Alimentaria, Biodiversidad y Culturas*, que té aquesta visió del periodisme com a eix central.

Mirant endavant, com podem consolidar aquestes bones pràctiques informatives i generar-ne més i de millors? Soldevila assenyala una primera recepta: visualitzar l'alimentació des de les seves múltiples dimensions. «Cal

parlar de qui produeix els aliments que mengem, d'on venen, qui hi té interessos, qui en rep les conseqüències, quina petjada ecològica deixen, com arriben a les nostres taules, quin mercat es genera, quin tipus de productes són, què passa quan els consumim, etc.». Apunta també que aquest canvi no és responsabilitat única del periodisme, sinó que «cal que el moviment agroecològic faci entendre que no parla només d'ingerir aliments, sinó que es tracta d'abordar molts altres factors amb implicacions directes per a totes les persones consumidores; ha de fer palès, per exemple, que el fet que hi hagi menys pagesia ens repercuteix de manera directa, perquè formem part de la mateixa cadena agroalimentària i, per tant, tindrem menys fruita de temporada i de proximitat, i de menys qualitat». Per la seva banda, Duran remarca la importància de la comunicació com a element per a la construcció de sobirania i com a eina de transformació social: «És una qüestió d'apoderament. Com a moviments agroecològics o ecologistes, el millor que podem fer perquè aquest món tinga més veu és ajudar-lo a apoderar-se». I això, continua Duran, «implica assumir la comunicació com una eina principal per a transformar la societat rural en termes de difusió de les problemàtiques, de creació de vincles entre diferents pobles o moviments, i de la necessària reivindicació del camp en tant que rebost de tota la bona vida i recursos de la ciutat».

PASSAT, PRESENT I FUTUR DE LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA A CATALUNYA

Amb les veus de:

- **Pep Riera**, pagès i activista sindical i polític, excoordinador nacional d'Unió de Pagesos
- **Vanesa Freixa**, exdirectora de l'Escola de Pastors de Catalunya i il·lustradora
- **Marta Rivera**, investigadora en sistemes agroalimentaris i directora de la Càtedra d'Agroecologia i Sistemes Alimentaris a la UVic-UCC
- **Álvaro Porro**, activista social i Comissionat d'Economia Social, Desenvolupament Local i Consum de l'Ajuntament de Barcelona

En valorar la situació actual de Catalunya amb una perspectiva de sobirania alimentària, la primera tendència a destacar —i una de les més positives— és la incorporació i consolidació d'una nova pagesia que no prové necessàriament del món rural. Tal com apunta Pep Riera, vinculat durant dècades al dia a dia de la pagesia catalana, «a les escoles d'agricultura cada vegada hi ha més alumnes de procedència urbana, amb vocació, i això cal valorar-ho molt positivament perquè tenim un dèficit de pagesos impressionant: som menys de l'1 % de la població. Em sembla perfecte que el relleu que no surt del camp vingui de la ciutat». Vanesa Freixa, que ha seguit aquesta qüestió durant molts anys des de l'Escola de Pastors, coincideix en

la valoració: «És significatiu el nombre de persones que s'incorporen a treballar al camp, tant al sector agrícola com a la ramaderia i que ja s'estan transformant en projectes estables». Més enllà de les xifres, Freixa considera que és interessant analitzar el potencial transformador d'aquesta tendència: «Són projectes moltes vegades cooperatius, amb nous relats, orientats sobretot a produccions tradicionals actualment relegades a un segon pla. I són molt vàlids perquè treballen en tots els sentits des d'una perspectiva agroecològica; ho tenen claríssim i forma part del seu ADN, no només com una aposta política sinó també perquè és la manera com entenen que s'ha de fer aquesta feina».

La incorporació de nova pagesia posa clarament de manifest un dels reptes més importants en relació al món agrari: garantir l'accés a la terra a qui vulgui cultivar-la. Riera és clar al respecte: «En aquest país, la terra serveix per a especular i no pas per a treballar-la. La intervenció en el mercat de la terra és fonamental per a evitar l'especulació i perquè la terra no sigui un negoci sinó una eina de treball». «Des de l'esclat de la bombolla immobiliària», amplia Freixa, «moltes empreses i grans inversors compren terra com un bé refugi del seu capital o bé per a generar produccions de tipus intensiu. Això fa que es produeixi una competència molt gran en determinades zones de Catalunya, mentre que a l'altre costat dels Pirineus, per exemple, l'administració francesa assegura a través d'un banc de terres públic que la pagesia que s'incorpori o vulgui augmentar-ne la superfície, sempre disposi de terres, i blindi així aquest bé per a la producció alimentària».

L'accés a la terra és només un dels múltiples factors que dificulten el creixement d'experiències agroecològiques que, en definitiva, volen donar-hi la volta al sistema alimentari actual. Les subvencions al model agroindustrial, els privilegis normatius de les grans empreses agràries o la manca de compromís en la defensa de la sobirania alimentària en són altres exemples. Marta Rivera, investigadora en sistemes agroalimentaris, hi remarca: «Cal insistir que no és compatible, com creu l'administració, el suport a l'agroindústria i a la petita pagesia. Cal apostar per l'una o per l'altra». I afegeix que, com a moviment, «és el moment de reivindicar els valors de la sobirania alimentària a totes les institucions, des de les més locals a les globals, amb la participació ciutadana com a motor de les polítiques públiques». En la mateixa línia es manifesta Riera: «En el marc de la Política Agrària Comuna, caldria aprofitar la gran quantitat de recursos de la Unió Europea que tenim disponibles per a incentivar la proposta de la sobirania alimentària de manera prioritària. Si deixem en mans del mercat els productes de proximitat, de temporada, ecològics, biodinàmics..., no avançarem». Aclareix que no es tracta de crear estructures noves, sinó de reorientar les que ja tenim. «I no parlem únicament d'accés als béns comuns o altres mitjans productius», apunta Rivera, «parlem també dels recursos per a la recerca, que es poden orientar cap als transgènics o cap a l'agricultura ecològica». Cal tenir clar, doncs, quin és el model de pagesia que volem promoure, i quin és

l'assessorament tècnic que aquesta pagesia necessita. Tot va lligat, com resumeix Riera: «La formació, el suport tècnic, els incentius, la recerca, l'accés als mitjans productius... són polítiques d'estructures. Són necessàries i són factibles; el que cal és la voluntat política per aplicar-les».

Però qui ha d'aplicar aquestes mesures? «No oblidem», comenta Freixa, «que en l'àmbit estatal, les competències en agricultura les tenim al Govern de la Generalitat. Cal destacar que es comença a fer bona feina des del Departament d'Agricultura, ara encapçalat per una dona que coneix molt bé el sector i amb qui, per tant, trobem que es pot treballar». En els últims anys, també hem vist com alguns governs municipals prenen consciència del seu paper en el sistema alimentari i de les possibilitats de posicionar-se a favor de la pagesia de casa nostra. Però tant en un cas com en l'altre, «que l'acció de les institucions públiques tingui o no transcendència a favor de la sobirania alimentària depèn també de la capacitat dels moviments socials de fer pressió en aquesta direcció». Com a responsable de la política alimentària de l'Ajuntament de Barcelona, Álvaro Porro ha tingut moltes ocasions per reflexionar sobre aquesta qüestió, entre d'altres, i considera que «el discurs de la sobirania alimentària ha tingut una influència limitada tant en l'articulació política institucional, sobretot als municipis del canvi, com sí que ho han fet la lluita per l'habitatge, les idees de participació i transparència o les propostes de l'economia social i solidària». Per quin motiu? Porro assenyala que el moviment agroecològic podria haver aprofitat més les onades com el 15-M, el mateix municipalisme del canvi o fins i tot l'independentisme, «espais que tenien la potencialitat de donar força als valors esmentats; en definitiva, li ha faltat tenir més vocació de majories i més vocació de canvis tangibles, de victòries i objectius assumibles».

Es tracta d'una situació paradoxal: mentre d'una banda constatem una manca d'incidència del moviment per la sobirania alimentària en els debats públics i l'acció política institucional; de l'altra, augmenta el nombre d'experiències que s'alineen amb les seves idees —com hem dit abans— i creix també la presència d'aquestes idees dins l'escala de valors de la societat. «L'assumpció dels valors de la sobirania alimentària per part de la societat és bastant potent», afirma Porro, i afegeix: «Aquesta condició no és suficient per a incidir en tots els aspectes del model agroalimentari que volem canviar, però sí que apunta a una tendència que és positiva; és un vent favorable per tot el que té a veure amb la sobirania alimentària». Aquesta tendència en l'àmbit discursiu es manifesta també a l'acadèmia. Rivera explica que en el camp de les ciències naturals continua havent-hi reticències pel fet que sigui una proposta política i, per tant, no abundin les cites explícites a la sobirania alimentària. Malgrat això, moltes de les idees que es desenvolupen als articles relacionats amb la sostenibilitat encaixen perfectament amb aquest paradigma. I continua: «En conjunt, les evidències que es recullen des de l'esfera científica avalen la importància de la sobirania alimentària i fan èmfasi en el fet que no es tracta d'una qüestió exclusiva de

la pagesia, sinó que realment és fonamental per a la sostenibilitat i el futur del planeta».

Aquest context favorable, malgrat tot, té també una cara fosca. Una realitat cada vegada més evident és la cooptació del discurs que defensa els valors de la sobirania alimentària (pagesia, proximitat, sostenibilitat, qualitat...) per part d'actors econòmics de la distribució i el consum, com les grans superfícies, que realment treballen amb una lògica pròpia del model agroindustrial. «Hi ha una sèrie de valors que per raons històriques i de context han quallat bé, i això obliga a qualsevol que vulgui posicionar-se al mercat alimentari a intentar fer-se'ls seus», resumeix Porro. «El que és una mostra d'una certa victòria social i cultural és a la vegada una prova de la nostra fragilitat, perquè si se'n surten, recuperaran la centralitat discursiva sense generar realment cap canvi». Darrerament, la proposta del canvi d'escala, per a generar projectes que arribin a molta més gent, ha anat prenent força com una opció per reapropiar-se d'aquests significats. És una reflexió que remarca la necessitat de sortir de les zones de confort i dels projectes més puristes però a la vegada amb menys impacte per tal d'escalar, sobretot en el consum, i generar projectes que arribin a majories socials i que generin canvis quantitativament rellevants. Porro n'és un ferm defensor: «El consum cooperatiu inspirat en els *food coops* de Nova York o de París n'és un bon exemple, com ho és també la idea d'Unió de Pagesos de renovar el contracte entre el camp i la ciutat. Crec que és un discurs que hauríem d'adoptar i defensar amb força perquè forma part de les dinàmiques que poden aixecar canvis estructurals d'una certa escala».

UN ANUARI PER CONTINUAR PENSANT-HI

D'una banda, el paper dels mitjans de comunicació en la construcció de sobirania alimentària i, de l'altra, la situació d'aquest paradigma en el moment actual i el nostre context són les dues qüestions que ens han generat més debat durant la preparació d'aquesta publicació i, per tant, les dues que hem volgut explorar amb més detall a partir de sis perspectives diferents.

Però, com dèiem al principi, esperem que el pròleg sigui només la primera de les reflexions que sorgeixin de l'anuari. Hem fet aquest esforç amb la convicció que la lluita per uns sistemes alimentaris justos i sostenibles requereix compromís i acció, però també pensament i diàleg. Amb aquest recull de fets i opinions volem ajudar a prendre el pols al passat recent i provocar reflexions de context, estratègiques, allunyades dels fets més immediats. Aquelles que acostumen a ser difícils de fer perquè no trobem quan o com fer-les. Amb tots els defectes que pugui tenir, si aquest anuari ajuda a generar-les, ens donarem plenament per satisfetes.

REVISTA SOBERANÍA ALIMENTARIA, BIODIVERSIDAD Y CULTURAS

Amb agraïment a Laia Soldevila, Paula Duran, Pep Riera, Vanesa Freixa, Marta Rivera i Álvaro Porro

PRESENTACIÓ

El cicle anual ens fa passar per davant una munió d'elements i notícies, en tots els àmbits, que massa sovint arxivem de manera desordenada i sense tenir prou temps per digerir-les. A vegades ho fem per desinterès o descuit però moltes d'altres, simplement, perquè la quantitat d'informació que rebem cada dia és aclaparadora, impossible d'abastar.

Aquest anuari neix de la idea que, davant d'aquesta realitat, pot ser molt convenient aturar-se un cop l'any per prendre perspectiva, recordar tot el que ha passat i valorar els darrers avenços —i retrocessos— en la lluita per construir uns sistemes alimentaris més justos i sostenibles. Aquesta publicació, doncs, és un recull del que ha passat entre el gener de 2017 i l'agost de 2018 en relació a l'alimentació, l'agricultura i el món rural als Països Catalans. Vint mesos de successos resumits en un primer anuari amb la idea que a partir d'ara se'n publiqui un de nou cada dotze mesos, que cobreixi del setembre d'un any a l'agost del següent.

El document es divideix en tres parts. Els dos primers capítols presenten una llista de referències a notícies, articles d'opinió, documentals i altres recursos publicats durant aquest període d'un any i mig, un interval de temps prou extens per a fer convenient la selecció d'allò més rellevant i l'estructuració en blocs temàtics breument contextualitzats. El primer capítol relata la situació dels camperols i les camperoles a escala internacional, i pretén fer èmfasi en alguns dels successos que millor contextualitzen la lluita global per la sobirania alimentària. El segon capítol, que representa el gruix de l'anuari, recull els temes que més han marcat aquests vint mesos Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears —en alguns casos, de forma molt relacionada amb el context de la resta de l'Estat espanyol. El tercer i darrer capítol no presenta més referències, a diferència dels anteriors, sinó que aplega els relats d'institucions universitàries, organitzacions no governamentals, plataformes i associacions que treballen per transformar el sistema agroalimentari actual sota el paradigma de la sobirania alimentària. Una recopilació d'entitats que dona una visió rica i plural i que de cara a futures edicions de l'anuari esperem complementar tant amb les experiències que, per descuit, ens hàgim pogut deixar com amb les noves que hagin sorgit pel camí.

La selecció dels fets o recursos que presenta aquest anuari no pretén ser objectiva (ni, de fet, podria ser-ho). Com s'apunta ja al títol, es tracta d'una publicació feta amb les ulleres de la sobirania alimentària i, per tant, intenta prioritzar els temes que són més rellevants i els discursos que són més propers a aquest paradigma —els mateixos temes i discursos que, per això mateix, acostumen a tenir poca presència en els relats hegemònics sobre l'alimentació i el món rural. Amb tot, es tracta d'una selecció concreta amb la

qual, fins i tot des dels col·lectius que treballen per la sobirania alimentària, pot no estar-s'hi d'acord. És per això que s'ha volgut comptar amb la visió directa de moltes d'aquestes entitats, per ser fidels a les seves reivindicacions i maneres de veure i analitzar el nostre entorn. Es tracta d'un primer anuari, obert a tota mena de suggeriments de cara a edicions següents que hauran de resoldre algunes mancances importants ja detectades, com el poc equilibri de continguts entre els territoris representats, la nul·la cobertura de la Catalunya Nord o els territoris de la Franja, o l'omissió d'alguns mitjans de comunicació que de ben segur haurien enriquit la publicació.

En molts sentits, aquest anuari és el resultat d'un esforç compartit: per una banda, amb els col·lectius ja esmentats, que són punta de llança en la defensa de la petita pagesia i del dret a l'alimentació; i per una altra, amb els i les periodistes que fan possible que estiguem informades de què passa al nostre entorn. En la selecció de notícies s'ha prioritzat la llengua vehicular (català, castellà i anglès, en aquest ordre) i, sobretot, la qualitat periodística: uns criteris que ens han portat de forma majoritària a mitjans independents, alternatius i transformadors. Aquest és el model de periodisme —crític, rigorós, comprensible, compromès— que considerem imprescindible valorar i fer créixer si volem continuar fent aquest exercici anual de reflexió sobre la situació de la sobirania alimentària als Països Catalans.

Les referències que conformen els capítols següents estan classificades en quatre categories en funció dels continguts que presenten:

- **Premsa:** articles i reportatges periodístics, essencialment descriptius
- **Opinió:** continguts amb una visió marcadament personal i/o política
- **Documents:** informes, estudis, publicacions...
- **Multimèdia:** materials en format vídeo o fotogràfic

LA LLUITA
PEL RECONeixEMENT
DELS DRETS CAMPEROLS

La lluita pel reconeixement dels drets camperols ha ocupat un paper central en el si del moviment internacional per la sobirania alimentària. Té el seu punt de partida el 2008 a Maputo amb la celebració de la V Conferència Internacional de La Vía Campesina.

Elikaherria | La Vía Campesina

Al llarg dels darrers anys, la lluita pel reconeixement dels drets dels camperols i les camperoles ha ocupat un paper central en el si del moviment internacional per la sobirania alimentària. Un procés que té el seu punt de partida el 2008 a Maputo amb la celebració de la V Conferència Internacional de La Vía Campesina, el moviment camperol internacional, i l'adopció d'una Carta dels Drets de les Camperoles i els Camperols. Inspirada pels camins recorreguts anteriorment pels pobles indígenes i les organitzacions de treballadores, la proposta entra el 2012 al Consell dels Drets Humans de les Nacions Unides. **S'inicia llavors el llarg procés de debat i negociació de la Declaració pels drets dels camperols, camperoles i altres persones que treballen en zones rurals** (1), que ha acabat sent adoptada per l'ONU el setembre del 2018, ja fora de l'àmbit d'aquest anuari.

L'èxit d'aquest procés es deu en bona part a la lluita de les organitzacions que defensen les petites agricultores, **visibilitzant les situacions i patrons de discriminació sistemàtica que fan que el col·lectiu més gran del món sigui el que pateix més fam i pobresa** (2) o refermant la proposta de la **sobirania alimentària com a alternativa al model de producció agroindustrial i com a solució a les múltiples crisis a què s'enfronta la humanitat** (3).

Paral·lelament, el juliol de 2017 té lloc a Derio, al País Basc, la **VII Conferència Internacional de La Vía Campesina** (4), una trobada per seguir trenant les estratègies que assentaran els valors i la dignitat de la pagesia a escala internacional. **El manifest de la conferència, «Alimentem els nostres pobles i construim moviment per a canviar el món»** (5), resumeix un discurs que no passa per alt la lluita feminista. La mateixa trobada acull la V Assemblea de Dones de La Vía Campesina, en el marc de la qual s'assumeix el **compromís de paritat, sobretot en els espais de lideratge del moviment** (6) i s'articula el concepte de **feminisme camperol i popular** (7). Són respostes a les moltes ocasions en què les dones camperoles han reivindicat els seus drets davant d'un sistema que les tracta de forma desigual i que les oprimeix des de mil perspectives (8); però elles no callen davant d'un model que les esclafa encara que s'hi hagin de jugar la vida (9). L'informe elaborat per la Comissió Interamericana dels Drets Humans sobre els drets de les dones indígenes a Amèrica és un exemple de la complexitat d'**una qüestió que cal abordar des d'una perspectiva holística, de gènere i intercultural** (10).

La lluita pel reconeixement dels drets camperols, tot i ser impulsada pel moviment social més important del món, compta encara amb una presència molt limitada als mitjans de comunicació. És per això que no hem volgut tancar aquest bloc introductor sense incloure-hi dues entrevistes farcides de reflexions interessants: amb **un dels pilars en la construcció del moviment per la sobirania alimentària**, Paul Nicholson (11) i amb **Vandana Shiva, referència en la denúncia de les pràctiques de l'agroindústria** (12).

-   1 d'abril de 2017
- 1 **From the village to the United Nations: The journey for Peasants Rights**
- Muhammad Ikhwan | Global Forest Coalition
 <http://globalforestcoalition.org/village-united-nations-journey-peasants-rights/>
-   agost de 2017
- 2 **Campesinas/os que luchan por la justicia: Casos de violaciones de los derechos humanos de las/os campesinas/os**
- La Vía Campesina
 <https://viacampesina.org/es/nueva-publicacion-campesinasos-luchan-la-justicia/>
-    febrer de 2018
- 3 **¡Soberanía Alimentaria ya! Una guía por la soberanía alimentaria**
- Coordinadora Europea Vía Campesina
 <https://viacampesina.org/es/soberania-alimentaria-ya-una-guia-detallada/>
-   20 de juliol de 2017
- 4 **Identidad campesina**
- Gustavo Duch | *La Jornada*
 <https://www.jornada.com.mx/2017/07/20/opinion/014a1p01>
-    24 de juliol de 2017
- 5 **Alimentamos nuestros pueblos y construimos movimiento para cambiar el mundo**
- La Vía Campesina
 <https://viacampesina.org/es/vii-conferencia-internacional-la-via-campesina-declaracion-euskal-herria>
-   1 d'agost de 2017
- 6 **Comprender el feminismo en la lucha campesina**
- La Vía Campesina
 <https://viacampesina.org/es/comprender-feminismo-la-lucha-campesina/>

-   13 de març de 2018
- Feminismo campesino y popular. Una propuesta de las campesinas para el mundo**
- La Vía Campesina
 <https://viacampesina.org/es/feminismo-campesino-y-popular-una-propuesta-de-las-campesinas-para-el-mundo/>
-   2 de novembre de 2017
- Ellas heredarán la tierra**
- Lola Hierro | *El País*
 https://elpais.com/elpais/2017/10/17/planeta_futuro/1508257291_357885.html
-   22 d'agost de 2017
- Volveré y seré millones**
- Isabel Vilalba | *El Salto*
 <https://www.elsaltodiario.com/revista-soberania-alimentaria/volvere-sere-millones>
-   abril de 2017
- Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas**
- CIDH
 <http://www.oas.org/es/cidh/prensa/comunicados/2017/169.asp>
-   15 de febrer de 2018
- Paul Nicholson: «No vaig mai als supermercats, i amb molt d'orgull!»**
- Gustavo Duch | *Crític*
 <http://www.elcritic.cat/entrevistes/paul-nicholson-no-vaig-mai-als-supermercats-i-amb-molt-dorgull-20249>
-   20 de febrer de 2018
- Vandana Shiva: «No m'agrada la paraula capitalisme; prefereixo dir-ne colonialisme o robatori»**
- Queralt Castillo | *Crític*
 <http://www.elcritic.cat/entrevistes/vandana-shiva-no-magrada-la-paraula-capitalisme-jo-prefereixo-anomenar-ho-colonialisme-o-robatori-20778>

1.1 LA LLUITA CONTRA L'AGROINDÚSTRIA

Camperols i camperoles de tot el món pateixen cada dia la vulneració dels seus drets per part del sistema alimentari corporatiu. Exemples d'aquesta opressió es poden trobar en múltiples formes: des de tractats transnacionals fins a la persecució i criminalització de la pagesia.

Malgrat els esforços del moviment per la sobirania alimentària i les **evidències que l'agricultura camperola és més adequada per alimentar i tenir cura del planeta** (1), l'agroindústria continua creixent gràcies a la via lliure que hi confereixen els tractats internacionals. És més, recentment no s'acontenta a controlar les terres, les llavors i altres factors productius, sinó que també colla cada vegada més camperoles i camperols en una mena d'**acaparament de persones a través d'un sistema de producció de pseudoesclavatge** (2).

Durant el darrer any i mig, un dels emblemes d'aquesta lluita entre l'agroindústria i la petita agricultura, Monsanto, ha sigut notícia per via doble: d'una banda, per la **fusió amb la multinacional farmacèutica Bayer** (3), que **diuix un escenari de monopoli creixent** (4); de l'altra, més positiva, per la **sentència sense precedents en relació a un jardiner** (5) a qui el nou gegant Bayer-Monsanto haurà d'indemnitzar pel fet de patir un càncer terminal que és fruit de l'exposició al glifosat, la substància que conté Roundup, el famós herbicida de la multinacional.

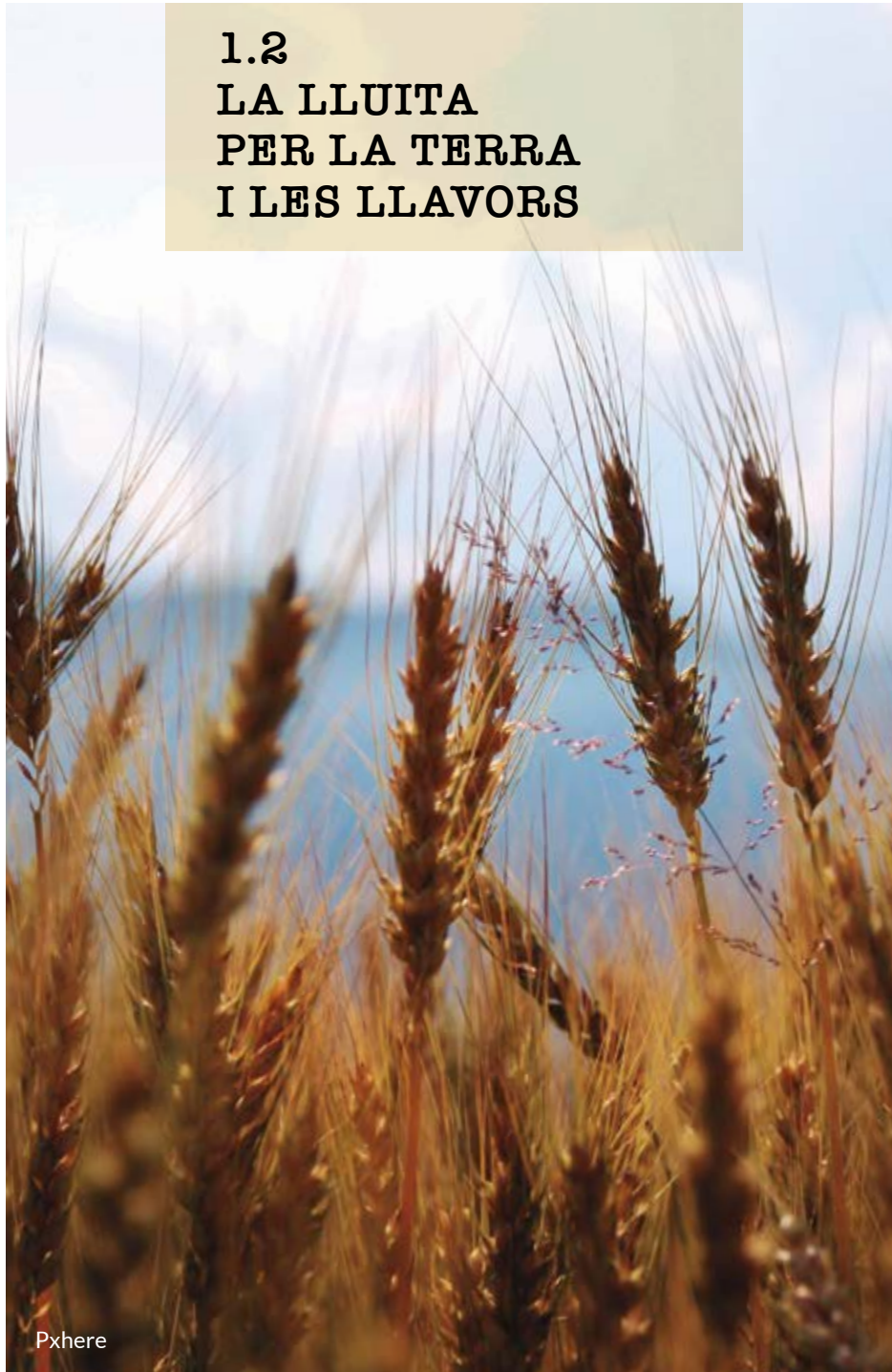
Encara que a escala internacional s'hagi avançat en el reconeixement dels drets camperols, els governs continuen buscant el seu guany i en l'àmbit legal, el moviment per la sobirania alimentària perd el combat amb els **tractats de lliure comerç** (6), especialment amb el **CETA** (7) i les **regulacions sobre el glifosat** (8). Cada tractat d'aquest estil que s'aprova allunya cada cop més la pagesia del control dels seus recursos, i tendeix a un increment de les seues reivindicacions i a la repressió consegüent.

- 16 d'octubre de 2017
- 1 ¿Quién nos alimentará? ¿La red campesina alimentaria o la cadena agroindustrial?
- ETC Group
- <http://www.etcgroup.org/es/node/5941/>
- 4 de febrer de 2017
- 2 Un acaparamiento de 10 millones
- Gustavo Duch | *La Jornada*
- <http://www.jornada.unam.mx/2017/02/03/opinion/023a1pol>
- 9 de juny de 2018
- 3 L'absorció de Monsanto per part de Bayer amplifica l'amenaça agroquímica
- Joan Palomés | *La Jornada*
- <https://www.diarijornada.coop/actualitat/20180609/absorcio-monsanto-part-bayer-amplifica-amenaca-agroquimica>
- 17 de gener de 2017
- 4 Cap al monopoli agroalimentari
- Manuel Lillo | *El Temps*
- <https://www.eltemps.cat/article/737/cap-al-monopoli-agroalimentari/>

- 11 d'agost de 2018
- 5 Monsanto ordered to pay \$289m as jury rules weedkiller caused man's cancer
- Sam Levin i Patrick Greenfield | *The Guardian*
- <https://www.theguardian.com/business/2018/aug/10/monsanto-trial-cancer-dewayne-johnson-ruling>
- 5 d'octubre 2017
- 6 Nuevos acuerdos de libre comercio: La brutalidad de las cadenas transnacionales de suministro, normalizada
- GRAIN
- <https://www.grain.org/es/articulo/entries/5802-nuevos-acuerdos-de-libre-comercio-la-brutalidad-de-las-cadenas-transnacionales-de-suministro-normalizada>
- 7 de novembre de 2017
- 7 El que ens empassarem amb el CETA
- Esther Vivas | *El Periódico*
- <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20171107/el-que-ens-empassarem-amb-el-ceta-esther-vivas-el-canada-ue-article-el-periodico-6408472/>
- 1 de desembre de 2017
- 8 Glifosat: la UE es doblega a les multinacionals
- Eliseo Oliveras | *El Periódico*
- <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20171201/eliseo-oliveras-glifosat-ue-es-plega-multinacionals-6464411>

1.2 LA LLUITA PER LA TERRA I LES LLAVORS

Pxhere

La terra i les llavors han estat i són fonts de conflicte entre la pagesia i l'agroindústria i, consegüentment, són també vulneracions massives de drets humans. L'accés i control d'aquests recursos té importància no només com a mitjans de producció i de subsistència, sinó també pel seu valor cultural i identitari.

Per una banda, l'acapament de terres per part de grans capitals és una de les grans tragèdies de les darreres dècades en relació al món rural d'arreu del món. N'és un cas emblemàtic l'**ocupació de terres per part de l'estat d'Israel a la vall del Jordà** (1), que constitueix una forma més d'opressió del poble palestí. En clau més positiva, l'any 2017 s'ha celebrat la **retirada d'Etiòpia de Karaturi Global Ltd** (2), una empresa índia que ha sigut emblema de la nova onada d'apropiacions de terres d'agricultors africans després de la crisi alimentària i financera global de principis de segle. Però la lluita per la terra també té lloc en territoris més propers; ho mostren, per exemple, les **lluites de les treballadores agràries andaluses a través d'ocupacions de terres propietat de grans terratinents** (3). Unes lluites que, massa sovint, tenen conseqüències en forma de repressió, com exemplifica la **condemna a presó d'Andrés Bódalo, sindicalista del SOC-SAT** (4), per la defensa d'unes condicions de treball dignes per a les persones sense terra d'Andalusia.

L'altra gran lluita pels béns comuns en l'àmbit agrícola és contra l'espoli de les llavors i de la biodiversitat cultivada, un patrimoni col·lectiu mantingut arreu del món durant segles. La defensa de les llavors, on són referents les **comunitats indígenes de l'Amèrica Llatina** (5), és tanmateix una necessitat que continua ressonant amb força **al nostre entorn europeu** (6) i que beu d'un **discurs global: no són propietat corporativa, sinó un bé comú** (7). En aquest sentit, la utilització d'organismes modificats genèticament o **transgènics ha completat recentment 20 anys al sud de l'Amèrica Llatina** (8), una de les regions on se'n produeixen més i amb major extensió de monocultius. La batalla per les llavors és també una batalla discursiva, com demostra el fet que a la vegada que la Unió Europea emetia una **resolució altament rellevant sobre què s'ha de considerar com a aliments transgènics** (9), després de 10 anys de conflicte entre ecologistes i el *lobby* biotecnològic, l'agroindústria ja s'afanya a apropiar-se de noves nomenclatures, com la de l'**agricultura climàticament intel·ligent** (10), per a camuflar les seves pràctiques com a sostenibles.

- 🕒 30 de maig de 2018
- 1 **Israel ofega la pagesia palestina de la vall del Jordà**
 ✎ Roger Guàrdia | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/israel-ofega-la-pagesia-palestina-de-la-vall-del-jorda/>
- 🕒 22 de setembre de 2017
- 2 **Turono Karuturi ('Adiós, Karuturi' en anuak)**
 ✎ Anywaa Survival Organisation i GRAIN | *La Jornada*
 🌐 <https://www.grain.org/es/article/entries/5804-turono-karuturi-adios-karuturi-en-anuak>
- 🕒 15 de setembre de 2017
- 3 **Cerro Libertad. Historias de vida y de lucha**
 ✎ Marta González Muñoz | *Revista SABC*
 🌐 <https://www.soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/60-numero-29/466-cerro-libertad-historias-de-vida-y-de-lucha>
- 🕒 15 d'agost de 2017
- 4 **¡La lucha por la Tierra cuesta represión, también en Europa!**
 ✎ La Vía Campesina
 🌐 <https://viacampesina.org/es/libertad-andres-bodalo-absolucion-todas-las-encausadas-las-luchas-la-tierra/>
- 🕒 17 d'agost de 2018
- 5 **Paraguay: Ceferina Guerrero, guardian of native and indigenous seeds**
 ✎ MCONAMURI | *Biodiversidad en América Latina y el Caribe*
 🌐 http://www.biodiversidadla.org/Noticias/Paraguay_Ceferina_Guerrero_guardiana_de_las_semillas_nativas_y_criollas

- 🕒 17 d'octubre del 2017
- 6 **Europa: Garantizamos los derechos colectivos de los agricultores y agricultoras a sus semillas**
 ✎ La Vía Campesina
 🌐 <https://viacampesina.org/es/garantizamos-los-derechos-colectivos-los-agricultores-agricultoras-semillas/>
- 🕒 juliol de 2017
- 7 **Semillas: ¿Bien común o propiedad corporativa?**
 ✎ Colectivo de Semillas de América Latina
 🌐 <https://vimeo.com/218841301>
- 🕒 17 de maig de 2017
- 8 **20 años de soja transgénica en el Cono Sur de América Latina, 20 razones para su prohibición**
 ✎ GRAIN
 🌐 <https://www.grain.org/es/article/entries/5720-20-anos-de-soja-transgenica-en-el-cono-sur-de-america-latina-20-razones-para-su-prohibicion-definitiva>
- 🕒 25 de juliol de 2018
- 9 **Gene-edited plants and animals are GM foods, EU court rules**
 ✎ Arthur Neslen | *The Guardian*
 🌐 <https://www.theguardian.com/environment/2018/jul/25/gene-editing-is-gm-europes-highest-court-rules>
- 🕒 19 de gener de 2018
- 10 **Will 'climate smart agriculture' serve the public interest - or the drive for growing profits for private corporations?**
 ✎ Peter Newell, Jennifer Clapp i Zoe W. Brent | *The Ecologist*
 🌐 <https://theecologist.org/2018/jan/19/will-climate-smart-agriculture-serve-public-interest-or-drive-growing-profits-private>

1.3 LA LLUITA PER LA VIDA

Daniel Cima | CIDH

Milers de camperols i camperoles moren cada any lluitant pels seus drets, i aquest darrer període no n'ha estat una excepció. Una investigació pionera fruit de la col·laboració entre activistes i periodistes ha permès **comptabilitzar el nombre global de persones assassinades per la defensa dels seus territoris** (1). Les dades són esfereïdores: entre principis del 2017 i mitjans del 2018 fins a **273 persones van perdre la vida** (2), unes morts vinculades majoritàriament a l'agroindústria en països com el Brasil, la República Democràtica del Congo, les Filipines o Hondures. **La lluita per la terra i la lluita per la vida** (3) són, en els pitjors dels casos, la mateixa.

Les conseqüències de l'agroindústria, **la mineria** (4) i la construcció de grans infraestructures per l'obtenció d'energia són els principals motius pels quals les indígenes combaten el sistema que els amenaça. Per altra banda, les multinacionals i els governs d'aquests estats oculten els assassinats dels quals són responsables i se'n renten les mans al·legant altres motius amb objectius clarament econòmics i polítics. En molts casos no són investigats, com es fa evident en **el trist exemple de Guatemala** (5, 6). Amb l'auge de la dreta i la intrusió de governs neoliberals en molts països de tradició camperola, no serà d'estranyar que s'accentui la criminalització i la persecució que pateixen. Durant el darrer any i mig, la reforma agrària també ha causat un **nombre abismal de morts de líders socials i camperols al Brasil** (7). Entre els factors que expliquen l'augment de la violència cal comptar-hi la impunitat vinculada als conflictes al camp, el desmantellament dels òrgans públics i l'absència de polítiques dirigides a la **democratització de la terra** (8).

Però un dels casos recents amb més repercussió internacional ha estat el de Berta Càceres, indígena hondurenca assassinada el març del 2016 mentre lluitava per aturar l'aixecament d'una presa hidroelèctrica i en defensa de la seguretat alimentària i la identitat cultural del poble lenca. Malgrat els anys que han passat, la ferida continua oberta i ha esdevingut un **símbol de la lluita per la vida** (9), tal com demostren les nombroses **mobilitzacions arran d'aquest succés** (10).

-    2 de març de 2018
- 1 **We must honour lost land defenders by fighting the system which killed them**
- Sebastian Ordóñez | *The Guardian*
- <https://www.theguardian.com/environment/2018/mar/02/we-must-honour-lost-land-defenders-by-fighting-the-system-which-killed-them>
-   17 de juliol de 2018
- 2 **66 environmental defenders have been killed so far in 2018**
- Monica Ulmanu, Alan Evans i Georgia Brown | *The Guardian*
- <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2018/feb/27/the-defenders-recording-the-deaths-of-environmental-defenders-around-the-world>
-   29 de març de 2018
- 3 **With vigor of the youth, intensify the struggle for land and life!: Joint statement on the Day of the Landless 2018**
- PAN Asian Pacific | GRAIN
- https://www.grain.org/bulletin_board/entries/5922-with-vigor-of-the-youth-intensify-the-struggle-for-land-and-life
-   agost de 2018
- 4 **Això diu que era i és una lluita per la vida**
- Marta Alicia Rivas, Deisy Rivas i Jaime Sánchez | *Revista SABC*
- <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/63-numero-32/570-aixo-diu-que-era-i-es-una-lluita-per-la-vida>
-   3 d'agost de 2018
- 5 **Juana Raymundo y los otros activistas indígenas asesinados en Guatemala**
- Patricia Macías | *Entremundos*
- <http://www.entremundos.org/revista/frontpage/4349/>

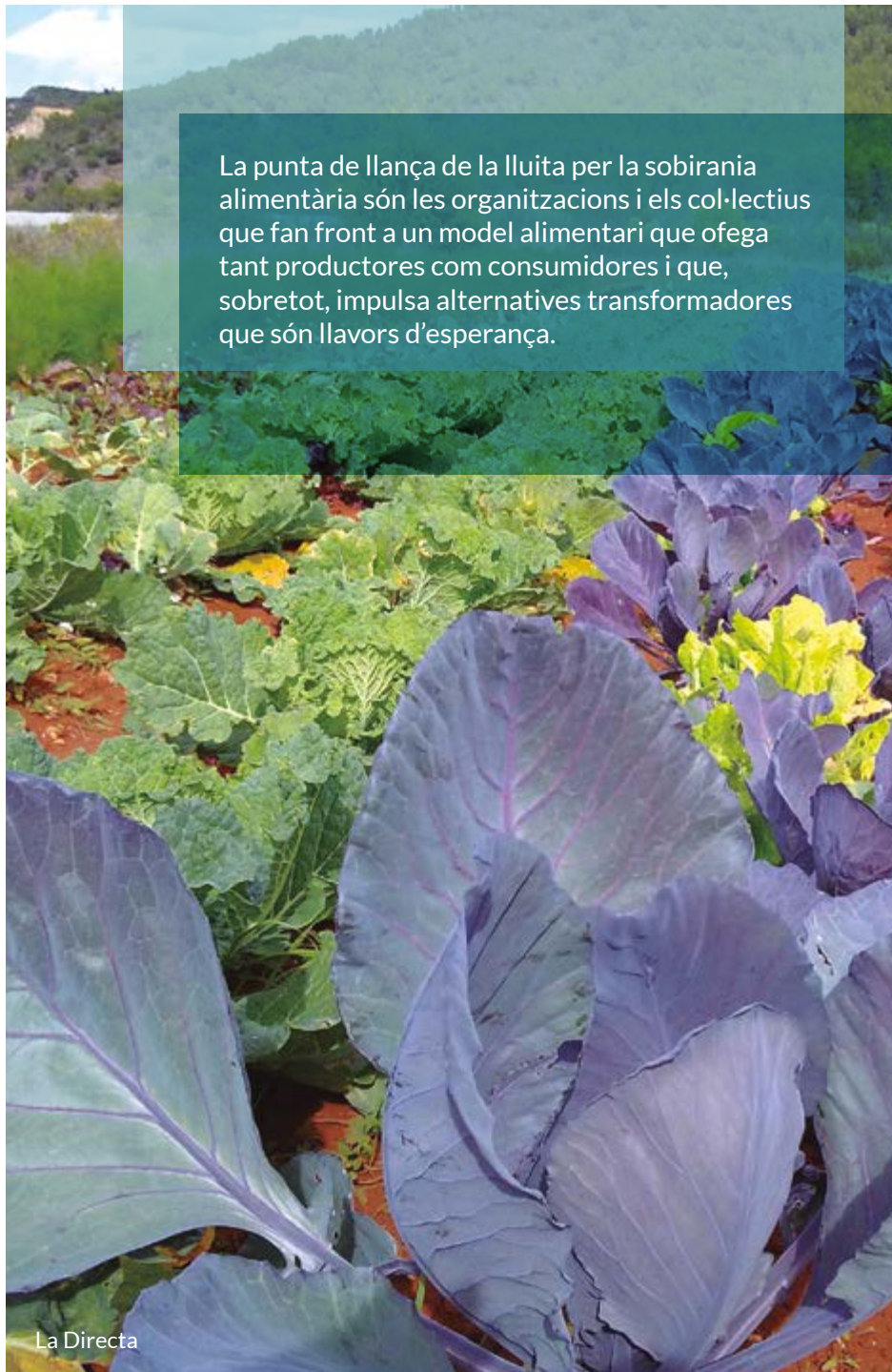
-   19 d'agost de 2018
- 6 **How Guatemala is sliding into chaos in the fight for land and water**
- John Vidal | *The Guardian*
- <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/19/guatemala-fight-for-land-water-defenders-lmining-logging- eviction>
-   28 de març del 2017
- 7 **Brasil: Democracia ya cuenta con cerca de dos mil asesinatos políticos en el campo**
- MST | *La Vía Campesina*
- <https://viacampesina.org/es/brasil-democracia-ya-cuenta-con-cerca-de-2-mil-asesinatos-politicos-en-el-campo/>
-   2 d'abril de 2018
- 8 **Marielle y los mercados para morir**
- Agnese Marra | *Público*
- <https://www.publico.es/internacional/brasil-marielle-marcados-morir.html>
-   17 de juliol de 2017
- 9 **Las otras Berta Cáceres**
- Patricia Dopazo | *El Salto*
- <https://www.elsaltodiario.com/revista-soberania-alimentaria/las-otras-bera-caceres-2>
-   16 de novembre de 2017
- 10 **Honduras: guardianas de los ríos**
- Olatz Cacho | *El País*
- <https://theecologist.org/2018/jan/19/will-climate-smart-agriculture-serve-public-interest-or-drive-growing-profits-private>

ARTICULACIÓ I XARXES
PER AFRONTAR REPTES
COL·LECTIUS

La punta de llança de la lluita per la sobirania alimentària són les organitzacions i els col·lectius que fan front a un model alimentari que ofega tant productores com consumidores i que, sobretot, impulsa alternatives transformadores que són llavors d'esperança.

La Directa

La proposta de la sobirania alimentària és present arreu del planeta i els Països Catalans no en són pas l'excepció. La seva definició forma part d'un procés col·lectiu, en permanent construcció, que incorpora noves perspectives per donar resposta a l'avenç del moviment que lluita per promoure sistemes alimentaris locals més justos i sostenibles.

L'any 2018 ha comptat amb la **publicació de l'informe «Arran de Terra II. Indicadors de Sobirania Alimentària a Catalunya»** (1), un recull actualitzat i contextualitzat de dades sobre la situació del sistema alimentari català on s'apunta una doble tendència: per una banda, l'aprofundiment de la industrialització i la globalització del sistema alimentari; per l'altra, la creixent repercussió de les propostes de l'agroecologia i la sobirania alimentària. Més enllà de les dades, durant el darrer any han aparegut reflexions molt interessants sobre **quins passos concrets caldria fer perquè Catalunya tingui més sobirania alimentària** (2). Com cal esperar, la recepta no és màgica i conté múltiples dimensions (salut, producció i autosuficiència, recursos naturals, models econòmics, règims de propietat...), totes prou complexes. En aquest context, hem volgut destacar-ne algunes línies concretes, com la **necessitat de defensar el sòl agrari** (3), la conveniència de **garantir l'accés a la terra i el relleu generacional de la pagesia** (4) o les oportunitats per fer valdre la **biodiversitat cultivada i les llavors tradicionals** (5).

En l'àmbit de l'imaginari col·lectiu, és prioritari desmitificar el món rural i retornar a la pagesia la dignitat i el reconeixement que els pertocuen. En aquest sentit són rellevants la **consolidació d'iniciatives com Benvinguts a Pagès** (6), promoguda per la Generalitat de Catalunya, o l'estrena del **programa de divulgació cultural Bambant per casa** (7), que evidencia la sensibilitat pel món rural d'À Punt, el nou espai públic de comunicació al País Valencià.

Arreu del territori, la punta de llança de la lluita per la sobirania alimentària continuen sent les organitzacions i els col·lectius que fan front a un model alimentari que ofega tant productores com consumidores i que, sobretot, impulsa alternatives transformadores que són llavors d'esperança. N'és una referència **el camí fet durant més de vuit anys per la Plataforma per la Sobirania Alimentària del País Valencià** (8), un moviment aglutinador d'entitats i experiències del territori que ha sabut generar una àmplia mobilització social a partir de la conformació d'una estratègia col·lectiva. La creació de xarxes d'articulació en el si del moviment es consolida també a escala estatal, com evidencia **la celebració el 2017 del XI Foro de Plataforma Rural** (9), **el III Encuentro Estatal de la Red Intervegas** (10) o **el VII Congreso Internacional de Agroecología** (11) l'any 2018. Més enllà de potenciar aquestes xarxes, resta el repte d'enfortir **col·laboracions amb altres lluites, com la del moviment de transició** (12), que comparteixen les propostes de l'agroecologia i la sobirania alimentària.

-   març de 2018
- 1 **Arran de Terra II. Indicadors de Sobirania Alimentària a Catalunya - 2018**
 Arran de Terra i Entrepobles
 <http://indicadors.arrandeterra.org/>
-   22 de juliol de 2018
- 2 **Què ha de fer Catalunya per tenir sobirania alimentària?**
 Josep Cabayol, Siscu Baiges i Ester González | *Crític*
 <http://www.elcritic.cat/investigacio/que-ha-de-fer-catalunya-per-tenir-sobirania-alimentaria-24375/>
-    4 de febrer de 2018
- 3 **La defensa del sòl agrícola a l'era dels Mercadona**
 David Palau i Zaidín | *Setembre*
 <http://www.elsetembre.cat/noticia/411/defensa/sol/agricola/era/dels/mercadona>
-   22 d'agost de 2017
- 4 **Qui treballarà la terra?**
 Gustavo Duch i Carles Soler | *Ara*
 https://www.ara.cat/opinio/Gustavo-Duch-treballara-terra_0_1856214383.html
-    6 d'octubre de 2017
- 5 **Les varietats locals, motor de l'agrobiodiversitat**
 Anna Vidal | *AraBalears*
 https://www.arabalears.cat/balears/varietats-locales-motor-lagrobiodiversitat_0_1883211733.html
-   10 de juny de 2018
- 6 **Jornada de portes obertes a la masia**
 Salvador Sabrià | *El Periódico*
 <https://www.elperiodico.cat/ca/economia/20180610/jornada-de-portes-obertes-a-la-masia-6869251/>

-   17 de juny de 2018
- La dignitat rural, a punt** 7
 Jordi Marín | *El Temps*
 <https://www.eltamps.cat/article/4406/la-dignitat-rural-a-punt>
-   16 de maig de 2018
- Un cor que batega sobirania alimentària** 8
 Paula Duran | *La Directa*
 <https://directa.cat/un-cor-que-batega-sobirania-alimentaria/>
-   març de 2017
- X Foro por un Mundo Rural Vivo: Municipalismo transformador para un Mundo Rural Vivo** 9
 Plataforma Rural
 <https://plataformaruralblog.wordpress.com/x-foro-por-un-mundo-rural-vivo-2/>
-   octubre de 2017
- III Encuentro Estatal Intervegas: «Habitar el Común: por la soberanía alimentaria y la sostenibilidad del territorio»** 10
 Federación Intervegas
 <http://intervegas.org/intervegas-2017/>
-   juny de 2018
- VII Congreso Internacional de Agroecología: Agroecología y Soberanía Alimentaria: (re)politizando los sistemas agroalimentarios** 11
 Observatorio de Soberanía Alimentaria y Agroecología (OSALA)
 <http://www.osala-agroecologia.org/vii-congreso-internacional-de-agroecologia/>
-   31 d'octubre de 2017
- Llavors locals de resiliència** 12
 Esther Bermejo | *La Directa*
 <https://directa.cat/llavors-locales-de-resiliencia>

2.1 REIVINDICACIONS DE LA PAGESIA

Unió de Pagesos

Qui pensa que la pagesia no té res a dir sobre les decisions que es prenen des de l'administració en relació amb el sistema agroalimentari s'equivoca. És de sentit comú que el sector primari no viu aïllat de la societat i n'ha de prendre part. Al llarg d'aquest any i mig, s'han succeït arreu dels Països Catalans un seguit de mobilitzacions de persones i col·lectius vinculats al món agrari amb l'objectiu de reivindicar i reclamar, entre altres coses, la dignificació de la seva tasca.

A principis de 2017, la **Marxa Pagesa va mobilitzar un nombre important de pagesos catalans fins a Barcelona** (1) en defensa de la 'dignitat' de la pagesia i reclamant mesures polítiques concretes (2), un fet que s'emmarca en una **història de mobilitzacions pageses a Catalunya** (3).

La resposta de la Generalitat va ser l'anunci de **creació d'un Pacte Nacional Agrari / de Política Alimentària** (4, 5), que tanmateix al cap d'un any no ha arribat encara enlloc ni ha solucionat els **problemes que van motivar la Marxa Pagesa i que encara cal revertir** (6).

En aquest període també hi ha hagut **marxes pageses per la qüestió nacional** (7), que han posat sobre la taula de nou la **relació entre el món rural i una hipotètica Catalunya independent** (8). La pagesia catalana s'ha posicionat clarament **a favor del dret a decidir** (9, 10), cosa que de retruc ha estimulat el 'debat' entre Tabàrnia i Tractòria, un exemple més de la **discriminació que té el món rural en una part de l'imaginari col·lectiu del país** (11, 12).

Però més enllà de Catalunya també hi ha hagut mobilitzacions conflictives a les Illes Balears, on la **nova Llei agrària** aprovada (13) ha generat **reaccions contràries d'una part de la pagesia** (14), alhora que el **suport per part d'una altra** (15). En aquest mateix territori, **part de la pagesia s'ha manifestat també conjuntament amb el sector de la caça** (16), com al País Valencià (17), on també hi ha hagut **veus contràries per part del món rural** (18). Tot plegat evidencia que una part del món agrari no defensa sempre la visió de la sobirania alimentària.

I també en aquests territoris, l'arribada de la *Xylella* va generar una forta **preocupació entre agricultors** (i la resta de la societat) tant a **les Illes Balears** (19) com a **la resta de l'Estat** (20). A més d'un any de la seva detecció, **la diferent forma com s'ha tractat entre Mallorca i València ha generat un fort debat**, sobretot en aquest segon lloc, on **la denúncia principal ha sigut vers la 'prepotència' i manca de consens** amb què s'ha gestionat el conflicte (21, 22).

- 29 de gener de 2017
- 1 **La marxa pagesa reuneix més de 500 tractors a Barcelona**
M. J. Jordan | El Punt Avui
<http://www.elpuntavui.cat/societat/article/1055563-la-marxa-pagesa-reuneix-mes-de-500-tractors-a-barcelona.html>
- 28 de gener del 2017
- 2 **Lluita amb Unió de Pagesos per la dignitat de la pagesia: Manifest de la Marxa Pagesa, Barcelona, 28 de gener del 2017**
Unió de Pagesos
<http://www.marxapagesa.cat/index.php/dona-suport-a-la-marxa-pagesa>
- 4 de febrer de 2018
- 3 **La força de la pagesia**
Jordi Vives i Faig | Ab Origine
<http://www.aboriginemag.com/la-forca-de-la-pagesia/>
- 12 de juliol de 2018
- 4 **Ara, pacte nacional agrari**
Albert Garcia | La Terra on-line
http://www.uniopagesos.cat/index.php?option=com_k2&view=item&id=4000:ara-pacte-nacional-agrari&Itemid=543
- 29 d'agost de 2017
- 5 **Cap al Pacte Nacional per a la Política Alimentària de Catalunya**
Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació - Generalitat de Catalunya | RuralCat
http://ruralcat.gencat.cat/noticia/-/journal_content/2002/20181/16655552/cap-al-pacte-nacional-per-a-la-politica-alimentaria-de-catalunya
- 14 de febrer de 2018
- 6 **La pagesia, desprotegida**
Joan Caball | Ara
https://www.ara.cat/opinio/joan-caball-pagesia-desprotegida_o_1961803851.html

- 29 de setembre de 2017
- El sector agrari concentra 2.150 tractors davant les representacions del govern espanyol** 7
Guillem Amatller | Públic
<https://www.publico.es/public/pagesos-tota-catalunya-mobilitzen-per-garantir-voti-1-1-d-octubre.html>
- 17 de setembre de 2017
- Què passarà amb els ajuts agraris de la UE?** 8
Mireia Esteve | Ara
https://www.ara.cat/politica/Que-passara-ajuts-agraris-UE_o_1871812854.html
- 21 de setembre de 2017
- Manifest conjunt del sector agrari en defensa del dret a decidir del poble català** 9
Unió de Pagesos de Catalunya, Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya i Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya | FCAC
<http://www.cooperativesagraries.cat/ca/comunicats-de-premsa/287-manifest-conjunt-del-sector-agrari.html>
- 13 d'octubre de 2017
- Democràcia i llibertat!** 10
Albert Garcia i Cristina Segura | La Terra on-line
http://www.uniopagesos.cat/index.php?option=com_k2&view=item&id=3847:democr%C3%A0cia-i-llibertat&Itemid=543
- 27 d'agost de 2018
- Elogi de la revolta rural** 11
Albert Botran | El Temps
<https://www.eltemps.cat/opinio/4894/elogi-de-la-revolta-rural>
- 24 de juny de 2018
- Nosaltres, els que menem tractors** 12
Francesc Canosa | Ara
https://www.ara.cat/opinio/que-menem-tractors_o_2039796008.html

- 2 de juny del 2018
- 13 **La nova llei agrària aspira a la sobirania alimentària**
 ✎ Neus Tur | *La Jornada*
 🌐 <https://www.diarijornada.coop/actualitat/20180602/nova-llai-agraria-aspira-a-sobirania-alimentaria>
- 1 d'agost de 2018
- 14 **Payeses, hoteles y 7 entidades más, contra la Ley Agraria**
 ✎ Miquel Adrover | *Diario de Mallorca*
 🌐 <https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2018/08/01/payeses-hoteles-7-entidades-ley/1335759.html>
- 10 d'agost de 2018
- 15 **Unió de Pagesos dona aire a Vidal**
 ✎ Jaume Ribas | *AraBalears*
 🌐 https://www.arabalears.cat/economia/Unio-Pagesos-defensa-agraria-parlamentari_o_2067393334.html
- 30 de setembre del 2017
- 16 **El món rural contra un Govern «proteccionista»**
 ✎ Anna Schnabel | *AraBalears*
 🌐 https://www.arabalears.cat/balears/mon-rural-contra-Govern-proteccionista_o_1879612123.html
- 23 de maig de 2018
- 17 **El món rural més tradicional, contra l'«ecologisme de saló» del Botànic**
 ✎ Violeta Tena | *El Temps*
 🌐 <https://www.eltamps.cat/article/4219/una-part-del-mon-rural-contra-l-ecologisme-de-salo-del-botanic>

- 26 de maig de 2018
- 18 **Per un món rural viu?**
 ✎ Àgueda Vitòria | *El Temps*
 🌐 <https://www.eltamps.cat/article/4243/per-un-mon-rural-viu>
- 10 de març de 2017
- 19 **La pesta dels arbres a les Illes**
 ✎ Miquel Payeras | *El Temps*
 🌐 <https://www.eltamps.cat/article/1064/la-pesta-dels-arbres-a-les-illes>
- 21 de febrer de 2017
- 20 **Alerta a Espanya per l'amença del bacteri que ha matat infinitat d'oliveres a Itàlia**
 ✎ Michele Catanzaro | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20170221/alerta-a-la-peninsula-pel-bacteri-que-ha-matat-infinitat-doliveres-a-italia-5851675>
- 23 de gener de 2018
- 21 **'Xylella': la última plaga del liberalismo llega a Alicante**
 ✎ Miguel Ángel Valero | *El Salto*
 🌐 <https://www.elsaltodiario.com/agricultura/xylella-la-ultima-plaga-del-liberalismo-llega-a-alicante>
- 18 de juny de 2018
- 22 **Les estrelles polítiques i socials de la 'Xylella'**
 ✎ Violeta Tena | *El Temps*
 🌐 <https://www.eltamps.cat/article/4420/les-estelles-politiques-i-socials-de-la-xylella>

2.2 POLÍTIQUES ALIMENTÀRIES MUNICIPALISTES

Jose Luis Iniesta | eyephotography.es

L'efervescència dels valors de la sobirania alimentària i la tinença de competències per generar certs canvis en el sistema agroalimentari ha fet que els governs, sobretot municipals, comencin a moure fitxa en aquest sentit.

A principis de 2017, el lema del **X Foro de Plataforma Rural**, «**Municipalismo transformador para un Mundo Rural Vivo**» (1), ja ho anunciava. El cicle polític dels municipis del canvi, arreu de l'estat, ha portat endavant **experiències interessants** (2, 3) que beuen de la **Carta de Saragossa** (2014) i el **Pacte de Milà** (2015), entre d'altres.

València ha sigut un dels escenaris polítics més rellevants en aquest àmbit. El fet que la FAO li donés la **Capitalitat de l'Alimentació Sostenible** (4) ha propiciat que se celebressin dos esdeveniments clau: d'una banda, la cimera d'alcaldes del Pacte de Milà, i de l'altra, **la primera assemblea de la Red de Ciudades por la Agroecología** (5), una plataforma estatal amb una forta participació de municipis dels Països Catalans (El Prat de Llobregat, Godella, Barcelona, Granollers, Lleida, Manresa, Meliana, Navàs, Palma i València) que s'ha consolidat i s'ha constituït formalment l'any 2018. Així doncs, València enguany ha aplegat una **activitat frenètica en relació amb la sobirania alimentària** (6). No és casual que aquests esdeveniments hagin tingut lloc a València, ja que la Regidoria d'Agricultura, Horta i Pobles de València ha convertit l'Ajuntament en un dels més importants en polítiques alimentàries de l'Estat, amb l'impuls de la **tira de comptar** (7), l'empena d'una **campanya comunicativa forta en defensa de la pagesia** (8), la **posada en marxa del consell alimentari**, la **discussió d'una estratègia alimentària València 2025**, l'**engegada del banc de terres municipal**, etc. (9). Malgrat la valoració positiva d'aquestes iniciatives, des de la perspectiva de la dinamització agroecològica també caldria abordar altres aspectes com la creació d'**obradors compartits** (10).

A Catalunya també hi ha hagut experiències en aquest àmbit: l'Ajuntament de Barcelona amb l'**Estratègia d'Impuls de la Política Alimentària 2016-2019** (11) ha donat peu a processos (encara no conclusos) per a reactivar els mercats de pagès i afavorir la logística de proximitat, o iniciatives com la **Carta Alimentària Metropolitana** (12). Altres exemples serien el **procés de transició de Collserola** amb el suport dels Ajuntaments de Barcelona i de Sant Cugat i el **Parc Natural** (13), o en municipis més petits com **Navàs** (14).

Un dels reptes pendents serà veure com les polítiques d'àmbit local s'articulen amb mesures similars però d'àmbit autonòmic o estatal. Si bé no hi ha moltes experiències en aquest sentit, la feina del Govern de les Illes Balears en relació a la **preservació i catalogació de la biodiversitat cultivada** (15, 16), que és una reclamació d'entitats i municipis a altres territoris, mostra que hi ha camp per establir sinergies entre els dos àmbits de governança.

- 🕒 5 de març de 2017
- 1 **¡Municipalismo transformador para un Mundo Rural Vivo!: Manifiesto del X Foro de Plataforma Rural**
- 📍 Plataforma Rural
- 🌐 <https://www.soberaniaalimentaria.info/otros-documentos/actividades/410-manifiesto-del-x-foro-de-plataforma-rural-por-un-mundo-rural-vivo>
-
- 🕒 24 de gener de 2018
- 2 **La comida en la mesa de los municipios del cambio**
- 📍 Revista Soberanía Alimentaria i Fundació Mundubat | *El Salto*
- 🌐 <https://www.elsaltodiario.com/revista-soberania-alimentaria/comida-municipios-cambio>
-
- 🕒 març de 2018
- 3 **Municipalismos y agroecología**
- 📍 Red de Investigación y Apoyo Municipalista (REDINAM)
- 🌐 <https://redinam.net/2018/03/20/municipalismo-y-agroecologia-informe-redinam/>
-
- 🕒 20 de juliol de 2017
- 4 **Ciudades españolas comprometidas con la sostenibilidad**
- 📍 Jaime Giménez | *El País*
- 🌐 https://elpais.com/elpais/2017/07/20/planeta_futuro/1500526015_168771.html
-
- 🕒 4 de setembre de 2017
- 5 **Organizaciones sociales y ciudades debatirán en València sobre buena gobernanza alimentaria**
- 📍 Daniel López, Pedro M. Herrera i Nuria Alonso | *eldiario.es*
- 🌐 https://www.eldiario.es/ultima-llamada/Organizaciones-debatiran-Valencia-gobernanza-alimentaria_6_681791833.html
-
- 🕒 13 de novembre de 2017
- 6 **Capital mundial de la alimentación sostenible**
- 📍 Lidia García García, Nello Schisano i Gloria Bigné Baguena | *El País*
- 🌐 https://elpais.com/elpais/2017/11/12/alterconsumismo/1510523384_145245.html

- 🕒 juliol de 2018
- 7 **La «tira de comptar»: mercado en resistencia**
- 📍 Jèssica Marzal | *Revista SABC*
- 🌐 <https://www.soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/63-numero-32/545-la-tira-de-comptar-mercado-en-resistencia>
-
- 🕒 16 de gener de 2018
- 8 **Sense mans**
- 📍 Ajuntament de València
- 🌐 https://www.youtube.com/watch?v=4j3kXTSG_S8
-
- 🕒 23 d'abril de 2018
- 9 **De l'horta a la plaça**
- 📍 Maria Josep Picó | *El Temps*
- 🌐 <https://www.eltemps.cat/opinio/3946/de-lhorta-a-la-placa>
-
- 🕒 12 de desembre de 2017
- 10 **La fi de la competència, el temps de la col·laboració Obradors compartits per a dinamitzar l'economia local**
- 📍 Patricia Dopazo | Plataforma per la Sobirania Alimentària del País Valencià
- 🌐 <http://sobiraniaalimentariapv.org/la-fi-de-la-competencia-el-temps-de-la-collaboracio-obradors-compartits-per-a-dinamitzar-leconomia-local/>
-
- 🕒 abril de 2017
- 11 **Estratègia d'Impuls de la Política Alimentària 2016-2019**
- 📍 Ajuntament de Barcelona
- 🌐 <http://ajuntament.barcelona.cat/omic/ca/actualitat/estrategia-dimpuls-de-la-politica-alimentaria-2016-2019>
-
- 🕒 16 d'abril de 2018
- 12 **Cap a una Carta Alimentària Metropolitana**
- 📍 Oriol Estela | *El Periódico*
- 🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20180416/cap-a-una-carta-alimentaria-metropolitana-oriol-estela-6761945>

16 de febrer de 2018

13 Alimentem Collserola. Quin futur volem per la serra i el nostre sistema alimentari?

Arran de Terra | *elCugatenc*

<http://elcugatenc.cat/opinio/arran-terra-collserola-sistema-alimentari>

30 de març de 2017

14 Sobirania alimentària, apoderament de la cultura agroalimentària

Albert Compte Riba | *Surtdecasa.cat*

<https://surtdecasa.cat/centre/menjar-i-beure/sobirania-alimentaria-navas>

22 de novembre de 2017

15 El Govern regula la protecció de les varietats locals d'interès agrari

M. Barceló | *AraBalears*

https://www.arabalears.cat/societat/Govern-normatiu-proteccio-varietats-locales_0_1910809070.html

16 Catàleg de Varietats Locals de les Illes Balears

Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca – Govern de les Illes Balears

<http://varietatslocalsib.com>

2.3 FAM I ALIMENTACIÓ COL·LECTIVA

El paradigma de la sobirania alimentària implica reconèixer i garantir el dret universal a una alimentació saludable. En el context actual, les grans potències mundials, agafades de la mà de les multinacionals, no contemplen aquest escenari, sinó que vetllen per engrandir el seu capital a costa de la salut i les condicions de vida denigrants de part de la seva població, sovint camperoles. En clau nacional, es tradueix en una situació crítica en la qual es plantegen alternatives per satisfer aquesta necessitat, algunes més controvertides que d'altres.

De fet, les últimes dades diuen que **la fam és un problema global que va de mal en pitjor** (1), i a Catalunya també té efectes importants. Continua el debat sobre si el que es fa és útil o no, com el **Banc dels Aliments** (2) o la iniciativa que s'impulsa des d'allà, el **Gran Recapte** (3), i sobre allò que no es fa però s'hauria de fer, com reforçar els **serveis de menjadors escolars** (4).

No obstant això, hi ha una fam menys coneguda, **la fam oculta, amb efectes igualment devastadors** (5), que és una evidència més de la **manca de sobirania alimentària de Catalunya** (6).

Hi influeixen molts factors, però entre ells destaca el paper de les males pràctiques de les empreses que gestionen menjadors col·lectius, tant des d'un **punt de vista de drets laborals** (7) com de la **qualitat que ofereixen i l'ètica que mostren** (8). Això ens permet imaginar **alternatives a aquestes empreses** (9).

De fet, cada vegada tenim informació més bona sobre com **millorar les dietes col·lectives**, sobretot als menjadors escolars, tant des d'una **perspectiva tècnica** (10) com **educativa o didàctica** (11).

Durant aquest any i mig hem vist com **fructificaven experiències molt inspiradores** en aquest sentit, tant des d'un **àmbit normatiu** (12) com des de projectes impulsats pels **moviments socials** (13) i des de la consolidació de petits projectes de **restauració col·lectiva independent** (14).

I més enllà dels menjadors col·lectius, veiem com també es trasllada el debat sobre la qualitat de la nostra alimentació al **món de la restauració i l'hostaleria**, on mentre **els defensors del model clàssic continuen vinculant-se exclusivament al turisme** (15), comença a aparèixer una **oposició en forma de restauració sostenible**, com exemplifica la **XAREC** (16), en procés de refundació per a fer front a aquests nous reptes o **experiències concretes ja en marxa** (17).

- 15 de setembre del 2017
- 1 **La fam al món, fora de control**
 ✎ Elena Freixa | *Ara*
 🌐 https://www.ara.cat/societat/fam-al-mon-fora-control_o_1870613059.html
- 16 de maig de 2018
- 2 **El Banc dels Aliments és útil per pal·liar la pobresa?**
 ✎ Lluís Fatjó-Vilas i Xavier Montagut Guix | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/el-banc-dels-aliments-es-util-per-paliar-la-pobresa/>
- 27 de novembre de 2011
- 3 **El Gran Recapte d'aliments: cronificació de la pobresa**
 ✎ David Palau | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/el-gran-recapte-daliments-cronificacio-de-la-pobresa/>
- 26 d'abril de 2017
- 4 **El risc de malnutrició obliga les oenagés a obrir menjadors en instituts**
 ✎ María Jesús Ibáñez | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20170426/les-oenages-obren-menjadors-en-instituts-amb-problemes-de-malnutricio-5996985>
- maig de 2017
- 5 **Fam oculta a Catalunya, un obstacle en la igualtat d'oportunitats**
 ✎ Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS) i Universitat Politècnica de Catalunya
 🌐 <https://acciosocial.org/que-fem/informes-i-publicacions/fam-oculta-catalunya-obstacle-igualtat-oportunitats/>

- 28 de maig de 2017
- 6 **Segrest alimentari**
 ✎ Gustavo Duch | *Ara*
 🌐 https://www.ara.cat/opinio/Segrest-alimentari_o_1804619526.html
- 4 de juny de 2018
- 7 **Treball sanciona l'empresa de menjadors escolars Eurest**
 ✎ Pili Turon | *Diari de Girona*
 🌐 <https://www.diaridegirona.cat/comarques/2018/06/04/treball-sanciona-lempresa-menjadors-escolars/917333.html>
- 13 de febrer de 2017
- 8 **La sopa d'aigua**
 ✎ Gustavo Duch | *Ara*
 🌐 https://www.ara.cat/opinio/Gustavo-Duch-sopa-aigua_o_1742225770.html
- 12 de juny de 2018
- 9 **Alimentar el cambio desde la economía social**
 ✎ José Luis Fdez. Casadevante 'Kois' i Abel Esteban | *El País*
 🌐 https://elpais.com/elpais/2018/06/11/alterconsumismo/1528719283_195172.html
- 27 d'agost de 2018
- 10 **L'alimentació saludable en l'etapa escolar**
 ✎ Agència de Salut Pública de Catalunya (Generalitat de Catalunya)
 🌐 http://salutweb.gencat.cat/web/.content/home/ambits_tematices/per_perfiles/centres_educatius/menus_escolars/programa_revisio_programacions_menus_escolars_catalunya_preme/documents/arxiu/guialimentacio.pdf

- 🕒 2017
- 11 **Alimentar otros modelos: Guía didáctica sobre alimentación sostenible**
- 👉 FUHEM i Garúa
- 🌐 <http://alimentarelcambio.es/alimentar-otros-modelos-guia-didactica-sobre-alimentacion-sostenible/>
-
- 🕒 9 d'agost de 2017
- 12 **Els menjadors d'hospitals i col·legis hauran d'incloure fruites i verdures valencianes**
- 👉 Victoria Salinas | *Levante EMV*
- 🌐 <https://val.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2017/08/09/comedores-hospitales-colegios-deberan-incluir/1602786.html>
-
- 🕒 desembre de 2017
- 13 **La Sostenibilitat al Plat: Sistematització del projecte**
- 👉 CERAI
- 🌐 <https://cerai.org/sensibilizacion/guia-sostenibilitat-al-plat/>
-
- 🕒 5 de febrer de 2017
- 14 **Abandonar el menjador escolar per anar a un d'ecològic**
- 👉 Núria Martínez | *Ara*
- 🌐 https://www.ara.cat/societat/Abandonar-menjador-escolar-decologic_o_1736826351.html

- 🕒 3 de juliol de 2018
- Neix 'Nosaltres, Barcelona', una plataforma per relançar la marca de ciutat** 15
- 👉 Gisela Rodríguez | *ElNacional.cat*
- 🌐 https://www.elnacional.cat/ca/societat/plataforma-nosaltres-barcelona-ciutat-eleccions_284307_102.html
-
- 🕒 18 de juliol de 2018
- Impuls al turisme i l'hostaleria responsables** 16
- 👉 Marc Font | *Públic*
- 🌐 <https://www.publico.es/public/impuls-turisme-i-l-hostaleria-responsables.html>
-
- 🕒 setembre de 2017
- Restauración arriba y abajo** 17
- 👉 Unió de Pagesos de Catalunya, Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya i Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya | *FCAC*
- 🌐 <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/61-numero-30/494-restauracion-arriba-y-abajo>

2.4

IMPACTES AMBIENTALS I DEFENSA DEL TERRITORI

Juanmi Ponce | Plataforma Horta és Futur - No a la ZAL

Una característica bàsica de la feina al camp és l'estret vincle que manté amb el territori, la qual cosa significa que qualsevol canvi en l'entorn implica una afectació en el sector. En aquest apartat, s'hi recull informació sobre com l'agricultura i la pagesia poden patir dificultats a l'hora de tirar endavant els projectes, llocs de treball i collites en funció de determinats impactes ambientals, majoritàriament d'origen antropològic.

S'hi fa un repàs dels efectes del canvi climàtic a escala nacional tot i ser un fenomen global. L'augment de temperatura, l'escassetat d'aigua, la desaparició de l'estacionalitat, l'increment de la freqüència de fenòmens extrems... són alguns dels impactes locals que es preveuen per a les dècades vinents i que afectaran seriosament l'agricultura, i en conseqüència, el sistema agroalimentari dels Països Catalans. En aquest sentit, s'ha publicat i presentat el **Tercer Informe sobre el Canvi Climàtic a Catalunya** (1), que descriu des d'un vessant científic els efectes en els diferents espais i quines són les mesures aplicables per a reduir-los i **planteja escenaris de futur importants** (2, 3). De fet, molts d'aquests efectes ja es poden observar en l'agricultura (4) i, juntament amb els pesticides, en la **biodiversitat** (5).

En relació amb els pesticides, s'han desenvolupat importants avenços amb el cas del glifosat, com és la **prohibició de l'ús d'aquest producte químic en molts ajuntaments de Catalunya** (6), ja que suposa un problema de contaminació i incidència negativa en la salut humana, entre d'altres.

La salut humana també és l'objecte de la campanya de nitrats a les fonts d'Osona i del Lluçanès que impulsa anualment el **Grup en Defensa del Ter** (7), que posa en evidència el **problema dels purins lligat a l'agroindústria** (8) tal com s'ha mapejat a la **Fira de les Merdes de Catalunya** (9). No obstant això, a escala dels Països Catalans, s'hi destaca que **l'agricultura és rellevant en molts dels conflictes territorials** (10).

Milers d'hectàrees d'horta a València corren perill arran de l'ampliació d'autovies, coincidint amb una de les àrees més productives del territori. **Les famílies que hi treballen la terra fan mans i mànigues perquè se les escolti des del Govern central** (11); una de les estratègies de lluita que han impulsat durant aquest últim període són les **intervencions artístiques** (12, 13) en murs i parets per reivindicar la protecció d'aquesta zona tan important per a la sobirania alimentària del territori.

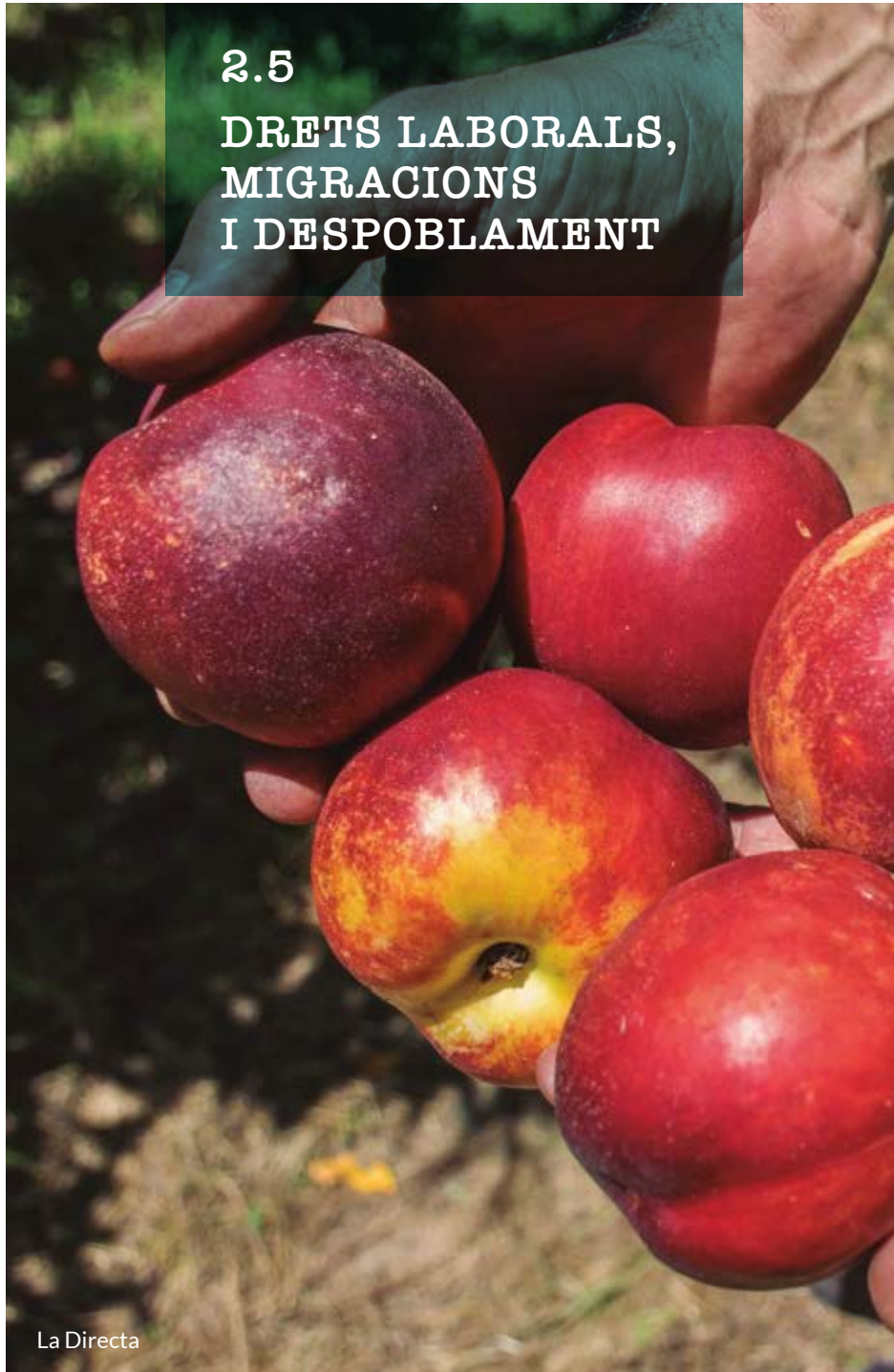

- 2017
- 1 **El canvi climàtic a Catalunya**
 ✎ Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible (CADS), Oficina Catalana del Canvi Climàtic, Servei Meteorològic de Catalunya i Institut d'Estudis Catalans
 🌐 <http://cads.gencat.cat/ca/detalls/detallnoticia/El-canvi-climatic-a-Catalunya.-Resum-executiu-del-TICCC>
- 5 de juny del 2017
- 2 **Alerta climàtica: quins perills afronta la Catalunya de l'any 2040?**
 ✎ Josep Cabayol Virallonga i Siscu Baiges Planas | *Crític*
 🌐 <http://www.elcritic.cat/investigacio/alerta-climatica-quins-perills-afronta-la-catalunya-de-any-2040-15852>
- 5 de juliol de 2018
- 3 **Producir para comer**
 ✎ Gustavo Duch | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.com/es/opinion/20180705/articulo-opinion-gustavo-duch-producir-para-comer-6926688>
- 7 de març de 2018
- 4 **Els agricultors llancen un SOS per l'alerta de sequera**
 ✎ Alfonso L. Congostrina | *El País*
 🌐 https://cat.elpais.com/cat/2018/01/02/catalunya/1514926314_268988.html
- 11 d'agost de 2018
- 5 **Bzzzzzzzzz: L'abella catalana, en perill**
 ✎ Carlos Garfella | *El País*
 🌐 https://cat.elpais.com/cat/2018/03/07/cultura/1520457859_342694.html
- 14 de febrer de 2018
- 6 **Més d'un centenar d'ajuntaments catalans abandonen l'ús del glifosat**
 ✎ Mariona Piqué i Núria Amat | CCMA
 🌐 <http://www.ccma.cat/324/mes-dun-centenar-dajuntaments-catalans-abandonen-lus-del-glifosat/noticia/287078>

- 22 de març de 2017
- Resultats de la campanya de nitrats a les fonts d'Osona i el Lluçanès** 7
 ✎ Grup de Defensa del Ter i Lluçanès Viu
 🌐 <https://www.gdter.org/2017/presentacio-dels-resultats-de-les-fonts-dosona-2017>
- 16 de novembre de 2017
- Entitats ecologistes demanen que es declari tota Catalunya zona vulnerable per contaminació per purins** 8
 ✎ Josep Comajoan | *Setembre*
 🌐 <http://www.elsetembre.cat/noticia/336/entitats/ecologistes/demanen/es/declari/tota/catalunya/zona/vulnerable/contaminacio/purins>
- 15 de setembre de 2017
- Manlleu acull la segona Fira de les Merdes de Catalunya** 9
 ✎ Fira de les Merdes | *Setembre*
 🌐 <http://www.elsetembre.cat/noticia/253/manlleu/acull/segona/fira/merdes/catalunya>
- 22 de febrer de 2017
- 276 raons en defensa del territori** 10
 ✎ Ferran Domènech, Jesús Rodríguez, Antoni Silva, Xavier Puig i Paula Duran | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/276-raons-en-defensa-del-territori/>
- 27 d'agost de 2018
- L'horta d'asfalt** 11
 ✎ Moisés Pérez | *El Temps*
 🌐 <https://www.eltamps.cat/article/2624/lhorta-dasfalt>
- 24 de juny de 2018
- Els murals envolten la ZAL de La Punta** 12
 ✎ Ana Bellido | *Diari La Veu*
 🌐 <https://www.diarilaveu.com/noticia/80346/murals-lapunta-contra-zal>
- 2017
- L'Horta, ni oblit ni perdó** 13
 ✎ Anaïs Florin
 🌐 <https://anaisflorin.com/L-Horta-ni-oblit-ni-perdo>

2.5

DRETS LABORALS, MIGRACIONS I DESPOBLAMENT

La Directa

Catalunya —i en general, els Països Catalans— sempre ha estat terra d'acollida, i és que durant les últimes dècades, i malgrat les crisis, no ha tancat les fronteres, almenys no les físiques, perquè qui arrisca la vida per arribar a les costes europees cercant una feina més digna, no sempre té la sort de trobar-la.

Les males praxis laborals de la indústria agroalimentària s'han fet visibles durant el darrer any i mig, sobretot, a la indústria càrnia. Després de molts anys de denúncia, han pres **rellevància i atenció pública els conflictes a empreses com Esfosa** (1) o **Le Porc Gourmet** (2), fet que, vinculat a la mobilització de plataformes com **Càrnies en Lluita i els sindicats COS i CGT**, ha tret a la llum el problema de les **falses cooperatives** (3), que vulneren la Llei de cooperatives de Catalunya. Tot plegat ha desencadenat **petites victòries significatives** (4) mentre que, en d'altres, s'han firmat **acords que auguren que la vulneració dels drets laborals no ha pas acabat** (5).

Aquesta agroindústria en gran mesura ocupa persones migrants, un fet que es fa clarament visible amb la **campanya de la fruita a les terres de Ponent** (6), on pateixen males condicions de vida com a conseqüència de la **lleï d'estrangeria i un model agrari intensiu i insostenible** (7). Precisament, per a visibilitzar i revertir aquesta situació ha sorgit enguany la campanya **«Fruita amb Justícia Social»** (8, 9), impulsada per la Crida per Lleida – CUP i amb el suport d'una vintena de col·lectius. Més enllà de Lleida, cal entendre que aquesta situació estacional respon a una **dinàmica de migració a través dels Països Catalans** i més enllà (10), la qual, al seu torn, és conseqüència de l'**evolució del sistema agroalimentari al Mediterrani** (11). Malgrat tot, tal com indica la FAO, l'agricultura i el desenvolupament rural han de representar un paper essencial en la resposta als moviments migratoris, i és per això que moltes entitats i organitzacions del País Valencià han engegat motors per **teixir vincles entre aquests dos sectors des d'una perspectiva agroecològica** (12).

Tot i que pot semblar molt diferent, el món rural és igualment font i origen de migracions. La **tendència crítica de despoblament és una realitat tant al conjunt de l'Estat** (13) com arreu **dels Països Catalans**, on les úniques comarques que guanyen població són les costaneres (14). Per abordar aquesta situació, **cal aprendre de les experiències ja existents contra el despoblament** (15), desenvolupar polítiques per a **potenciar l'ocupació agrícola a les zones rurals** (16), aprofitar la incorporació de **noves persones al món rural** (17) i tornar a **donar valor a allò que no és urbà** en l'imaginari col·lectiu (18).

- 16 d'octubre de 2017
- 1 **Les amenaces i coaccions de tres directius d'Esfosa contra la COS arriben a judici**
 ✎ Josep Comajoan | *Setembre*
 🌐 <http://www.elsetembre.cat/noticia/293/amenaces/coaccions/tres/directius/esfosa/contra/cos/arriben/judici>
- 1 de març de 2018
- 2 **Càrnies en Lluita denuncia una «situació d'emergència social» als escorxadors osonencs**
 ✎ Ferran Domènech | *Setembre - La Directa*
 🌐 <http://www.elsetembre.cat/noticia/439/carnies/lluita/denuncia/situacio/emergencia/social/escorxadors/osonencs>
- 27 de novembre de 2011
- 3 **Les falses cooperatives, un pas més en el camí per deixar els treballadors sense drets**
 ✎ Marc Font | *Crític*
 🌐 <http://www.elcritic.cat/blogs/legitimadefensa/2018/03/18/les-falses-cooperatives-un-pas-mes-en-el-cami-per-deixar-els-treballadors-sense-drets/>
- 7 de juliol de 2018
- 4 **Esfosa, forçada a deixar les falses cooperatives**
 ✎ Andreu Merino | *La Jornada*
 🌐 <https://www.diarijornada.coop/actualitat/20180707/esfosa-forcada-deixar-falses-cooperatives>
- 25 de juliol de 2018
- 5 **Massa ombres en l'acord amb el Grupo Jorge**
 ✎ Eoan Palomés | *La Jornada*
 🌐 <https://www.diarijornada.coop/economia/20180725/massa-ombres-acord-grupo-jorge-correccio>

- 7 de maig de 2017
- 6 **L'allau de temporers desborda Lleida**
 ✎ María Jesús Ibáñez | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20170807/allau-temporers-campanya-fruita-desborda-lleida-6212179>
- 14 de juny de 2018
- 7 **L'agroindústria té els peus de fang**
 ✎ Gemma Casal i Fité | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/lagroindustria-te-els-peus-de-fang/>
- 23 de juliol de 2018
- 8 **Sobirania alimentària per dignificar la feina al camp**
 ✎ Laia Farrera | *La Jornada*
 🌐 <https://www.diarijornada.coop/actualitat/20180721/sobirania-alimentaria-per-dignificar-feina-camp>
- 5 de juny de 2018
- 9 **Manifest de la campanya 'Fruita amb Justícia Social'**
 ✎ Crida per Lleida
 🌐 <https://fruitaambjusticia.wordpress.com/manifest-i-adhesions/manifest/>
- 11 de juliol de 2018
- 10 **La ruta de la precarietat agrària**
 ✎ Eloi Latorre, Pablo Bonat i Júlia Gamissans | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/la-ruta-de-la-precarietat-agraria/>

setembre de 2017

11 La migración, una pieza clave para las cadenas de suministro global

✍ Carlos de Castro, Alessandra Corrado i Domenico Perrotta | *Revista SABC*

🌐 <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/61-numero-30/478-la-migracion-una-pieza-clave-para-las-cadenas-de-suministro-global>

16 d'abril de 2018

12 Projecte Talaia: Agroecologia i persones nouvingudes: una relació que hi suma

✍ Patricia Dopazo Gallego | *Perifèries*

🌐 <http://periferies.org/projecte-talaia-agroecologia-i-persones-nouvingudes-una-relacio-que-hi-suma/>

desembre de 2017

13 Despoblamiento rural

✍ Julio A. del Pino i Luis Camarero | *Revista SABC*

🌐 <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/58-numero-27/395-despoblamiento-rural>

16 d'abril de 2018

14 I si la gent del món rural pagara menys impostos?

✍ Violeta Tena | *El Temps*

🌐 <https://www.eltamps.cat/article/3876/i-si-la-gent-de-poble-pagara-menys-impostos>

3 de juliol de 2018

Experiencias contra el despoblamiento

✍ *Revista SABC*

🌐 <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/58-numero-27/405-experiencias-contr-el-despoblamiento>

18 de juliol de 2018

Poblar el campo

✍ Juan Antonio Martín Díaz | *Revista SABC*

🌐 <https://www.soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/62-numero-31/541-poblar-el-campo>

21 de març de 2018

Agroecología y personas recién llegadas: una relación que suma

✍ Patricia Dopazo Gallego i Celia Climent de la Hera | *Revista SABC*

🌐 <https://soberaniaalimentaria.info/otros-documentos/debates/506-agroecologia-y-personas-recien-llegadas-una-relacion-que-suma>

18 de novembre de 2017

La revolución que empieza en los pueblos

✍ Gustavo Duch | *El Salto*

🌐 <https://www.elsaltodiario.com/revista-soberania-alimentaria/revolucion-empieza-pueblos>

2.6

EL MÓN RURAL DES D'UNA PERSPECTIVA DE GÈNERE

Ivet Eroles | La Directa

Històricament, la figura de la dona ha estat invisibilitzada i infravalorada per partida doble, com a dona i com a camperola. Massa sovint s'ha dedicat exclusivament al treball de cures —reproductiu no remunerat—, sobretot arran de la mecanització del camp. Però actualment són moltes les que es llencen de cap a combatre aquests ingenus estereotips i tradicions. La gran majoria, joves, mares, neorurals, responsables de ramats, granges i camps de cultiu, sòcies de cooperatives de treball, formadores... tornen a habitar les muntanyes per a transformar el territori.

Durant aquests últims anys, s'han publicat diverses investigacions que posen èmfasi en la presència de les dones en el sector agrari i la seva incidència en l'economia rural des d'una perspectiva feminista. El Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació del govern català està duent a terme el **Programa de dones del món rural i marítim de Catalunya 2016-2020** (1) i des del País Valencià, el col·lectiu Perifèries ha dut a terme durant el 2017 un estudi que **analitza i dona veu a les vivències de les dones del món rural** (2, 3) a través d'entrevistes. Ambdues publicacions destaquen una tendència a l'alça de **dones que encapçalen nous projectes emprenedors al camp** (4), malgrat les dificultats que això representi.

De fet, força mitjans recullen l'**experiència de moltes d'aquestes persones invisibilitzades** (5, 6) en un **sector massa masculinitzat** (7), com és el cas de **camperoles i treballadores de cooperatives agràries amb condicions precàries** (8) que no poden arriscar-se a perdre el seu lloc de feina per a reivindicar els seus drets com a dones. El 8 de març del 2018 també es publica un vídeo que posa de manifest la **necessitat de trencar amb els estereotips de la dona al món rural** (9).

La lluita no s'atura amb la reivindicació de la dona com a figura rellevant en el món rural, sinó que, com a part activa del sector, pren partit en altres lluites transversals com és el ja esmentat combat contra la destrucció de l'horta valenciana. Ho expliquen les qui treballen la terra des de ben joves, com a espigoladores al **documental Entre el dia i la nit no hi ha paret** (10, 11).

- 28 de maig de 2018
- 1 **Una radiografia de la situació de la dona en el món rural**
 ✎ Cristina Mora Cobos | *DonesDigital*
 🌐 <http://www.donesdigital.cat/noticia/1431/una-radiografia-de-la-situacio-de-la-dona-en-el-mon-rural/>
- març de 2017
- 2 **Dones rurals del País Valencià: Veus que parlen de treball invisible, ecodependència i interdependència**
 ✎ Sarai Fariñas | *Perifèries*
 🌐 <http://periferies.org/dones-rurals-del-pais-valencia/>
- 10 de juliol de 2017
- 3 **Un estudi visibilitza les realitats de les dones rurals valencianes**
 ✎ Paula Duran | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/un-estudi-visibilitza-les-realitats-de-les-dones-rurals-valencianes/>
- octubre de 2017
- 4 **Apoderar-se amb l'aixada**
 ✎ Sarai Fariñas i Patricia Dopazo | *Revista SABC*
 🌐 <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/59-numero-28/439-apoderar-se-amb-l-aixada>
- 13 de juny de 2018
- 5 **Les dones que estimaven les muntanyes**
 ✎ David Bou | *La Directa* | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/les-dones-que-estimaven-les-muntanyes/>
- 1 de novembre de 2017
- 6 **Les dones de la mar a les confraries del País Valencià**
 ✎ Yesmina Mascarell | *Plataforma per la Sobirania Alimentària del País Valencià*
 🌐 <http://sobiraniaalimentariapv.org/les-dones-de-la-mar-a-les-confraries-del-pais-valencia/>

- 30 de maig del 2018
- Per un món rural viu i sense dones!** 7
 ✎ Regina Campos | *Levante-EMV*
 🌐 <https://val.levante-emv.com/opinion/2018/05/30/mundo-rural-vivo-mujeres/1724504.html>
- 13 de març de 2018
- Entrevista: «Si haguera fet vaga el 8 de març, segurament no conservaria la meua feina»** 8
 ✎ Llorenç Saval Devesa | *La Directa*
 🌐 <https://directa.cat/si-haguera-fet-vaga-el-8-de-marc-segurament-no-conservaria-la-meua-feina/>
- 8 de març de 2018
- Sense pastores no hi ha revolució** 9
 ✎ Ramaderes de Catalunya
 🌐 <https://www.youtube.com/watch?v=0C63n-8NRqM>
- 2017
- Entre el dia i la nit no hi ha paret** 10
 ✎ Les Espigolaors
 🌐 <https://vimeo.com/247794907>
- 16 de novembre de 2017
- Les espigolaors donen veu a les històries silenciades de l'horta** 11
 ✎ Beatriz Badenas | *El Salto*
 🌐 <https://www.elsaltodiario.com/documental/les-espigolaors-dia-nit-no-paret-histories-silenciades-horta>

2.7 ALTERNATIVES DE CONSUM

Pxhere

Caminant pels carrers i les botigues de qualsevol ciutat, hi podem observar una clara **proliferació de seccions 'bio' a la gran distribució i l'aparició de noves botigues que es denominen 'eco'** (1) i que són l'expressió més visible d'una tendència global: la **captació de la producció ecològica per part de l'agroindústria** (2). L'apropiació d'allò ecològic podria arribar a «democratitzar» el producte, però alhora, no valora la tasca de la pagesia, que continua patint les conseqüències de vendre un producte per sota del preu de cost.

A la vegada, durant el 2017 ha esclatat el debat sobre El Rusc Que Diu Sí!, una iniciativa multinacional que replica el funcionament dels **grups de consum des d'una òptica empresarial** (3) i que ha generat **opinions tant favorables** (4) com **contràries** (5) en els espais de consum alternatiu i que es contraposa amb l'**estratègia històricament vinculada al consum agroecològic** (6). Si bé **els grups de consum en mantenen l'essència i els beneficis** (7), es troben en una aparent situació d'estancament que ha generat reflexions sobre l'**escalabilitat o l'augment d'escala del consum conscient** (8, 9).

D'entre les respostes que han aparegut, la que ha tingut un impacte més gran ha sigut, sens dubte, la dels **supermercats cooperatius** (10). Aquest model de consum ha generat **il·lusions i desconfiances en el si del moviment agroecològic** (11, 12), però la posada en marxa d'**experiències d'aquest tipus com la de «Som Alimentació», a València** (13), evidencia que han vingut per a quedar-s'hi. De fet, la projecció del documental *Food Coop*, que mostra el model de Park Slope Food Coop, a Nova York, ha generat un interès molt gran entre sectors urbans que no provenen necessàriament del moviment agroecològic, i com a conseqüència **es troben en marxa ja un bon nombre de projectes arreu de l'Estat** (14) que donaran fruit durant els pròxims mesos o anys.

				29 d'abril de 2017	
1	La febre dels 'Organic Markets'		Josep Catà <i>El País</i>	https://cat.elpais.com/cat/2017/04/28/estilo/1493392417_912206.html	
					juliol de 2017
2	Els grans capitals surten a la caça dels productes ecològics		M. ^a Ángeles Fernández i J. Marcos <i>Revista SABC</i>	https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/60-numero-29/463-ebrofoods-cat	
					4 de febrer de 2018
3	Mi cita semanal con el pollero		Begoña Gómez Urzaiz <i>El País</i>	https://elpais.com/elpais/2017/03/16/eps/1489619150_148961.html	
					3 de març de 2017
4	Soy una abeja		Anna Argemí <i>El País</i>	https://elpais.com/elpais/2017/03/02/alterconsumismo/1488462742_614574.html	
					octubre 2017
5	A la Colmena digo No		Gustavo Duch <i>Rebelión - La Fertilidad de la Tierra</i>	http://www.rebelion.org/noticia.php?id=233147	
					14 de febrer de 2018
6	Ruscs i cooperatives: dues alternatives de consum agroalimentari diferents		Ricard Espelt, Ismael Peña-López i Núria Vega <i>Crític</i>	http://www.elcritic.cat/blogs/sentitcritic/2017/05/18/ruscs-i-cooperatives-dues-alternatives-de-consum-agroalimentari-diferents/	
					14 de febrer de 2018
7	El consumo desde lo colectivo		Marian Simón Rojo <i>Revista SABC</i>	https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/58-numero-27/401-el-consumo-desde-lo-colectivo	

					
			desembre de 2017		
	El canvi d'escala: Un revulsiu per a la sostenibilitat del cooperativisme agroecològic?				8
		Pati Homs, Adrià Martín Mayor i Gemma Flores-Pons <i>Cooperació Catalana</i>	https://issuu.com/fundaciocagales/docs/cooperaciocatalana_415_ok/16		
				5 d'abril de 2018	
	La mida sí que importa (per transformar l'economia)				9
		Toni Lodeiro <i>Opcions</i>	http://opcions.org/opinio/mida-importa/		
				28 de novembre de 2017	
	¿Y si la alternativa a los supermercados fuesen los supermercados cooperativos?				10
		José Luis Fdez. Casadevante 'Kois' <i>eldiario.es</i>	https://www.eldiario.es/ultima-llamada/alternativa-supermercados-cooperativos_6_712588736.html		
				15 de març de 2018	
	Utopia, pors i esperances del supermercat cooperatiu				11
		David Palau <i>La Directa</i>	https://directa.cat/utopia-pors-i-esperances-del-supermercat-cooperatiu/		
				27 d'agost de 2018	
	Un altre tipus de supermercats				12
		Gustavo Duch <i>Ara</i>	https://www.ara.cat/opinio/Gustavo-Duch-FoodCoop_0_2029597194.html		
				18 de juny de 2018	
	Entrevista a Fernando Navalón: «La gent s'ha bolcat amb el primer supermercat cooperatiu de la ciutat de València»				13
		Anna Boluda <i>Sostenible.cat</i>	http://sostenible.cat/node/119590		
				26 de juliol de 2018	
	Supermercats cooperatius: efervescència de projectes				14
		Toni Lodeiro <i>Opcions</i>	http://opcions.org/consum/supermercats-cooperatius-efervescencia/		

2.8 PREOCUPACIONS ALIMENTÀRIES

Pxhere

La perspectiva de la societat respecte a l'alimentació va lligada molt sovint als problemes de salut que se'n deriven del consum, sense anar més enllà ni analitzar-ne l'arrel. És una tendència que es pot observar en xafardejar els temes que cobreixen la gran majoria dels mitjans de comunicació.

Per exemple, a principis de 2017, va sorgir una gran preocupació sobre els **efectes del sucre en la salut** (1) derivada de **campanyes de visibilització sobre la quantitat de sucre en els aliments** (2) i de **sensibilització per exigir-ne el control** (3).

En les mateixes dates, un altre **reportatge d'investigació sobre l'oli de palma** (4) va ser un dels elements que va ajudar a **posar aquest producte sobre la taula** (5). L'oli de palma va generar un fort **debat social** (6) i va acabar, sigui bo o dolent, amb **respostes per part de l'agroindústria** (7).

Un cas una mica diferent va ser el del **panga**, precisament la **decisió de Carrefour** (8) de **prohibir aquest peix** va encendre un **debat important** al seu voltant (9). Com en altres exemples, la polèmica ha acabat sent útil des d'una perspectiva de sobirania alimentària en la mesura que ha ajudat a donar veu a **reflexions sobre models de pesca i consum de peix sostenibles** (10).

Un dels últims casos apareguts el darrer any ha estat el de la llet crua, motivat pel **Decret de la Generalitat de Catalunya que en regula (i recupera) la venda** (11). Aquesta mesura ha generat **visions contràries tant per raons higiènico-sanitàries** (12) com suposadament **classistes** (13). De nou, **la visió de la sobirania alimentària n'enriqueix la reflexió** (14).

Però el tema estrella i més recurrent ha estat segurament el de la carn. A la **consolidació de les opcions vegetarianes** (15) i, més recentment, **veganes** (16), s'hi ha sumat enguany l'emissió d'un reportatge de televisió de gran repercussió mediàtica, que ha generat molta **indignació sobretot entre els sectors animalistes** (17). Davant d'aquest fet, cal tenir en compte les **nefastes condicions del model de ramaderia agroindustrial a tot l'Estat espanyol** (18) i molt especialment a **Catalunya** (19), però també l'existència i els beneficis d'un altre model de producció càrnia, el de la **ramaderia extensiva** (20).

Totes aquestes polèmiques s'emmarquen en uns **hàbits de consum alimentari canviants** (21) que, al seu torn, responen a **canvis sociològics més profunds** (22). **L'agroindústria incideix en aquests hàbits de compra i consum** (23) a vegades de forma molt descarada i d'altres més subtilment, com ocorre amb l'**etiquetatge dels productes** (24), la creació de **productes específics per als infants** (25), la moda dels **shows culinàries** (26) o la ingerència en la docència i la recerca a través de les **càtedres universitàries** (27). La recepta de la sobirania alimentària és clara: **visió crítica davant les 'modes' alimentàries** (28) i **reflexió profunda sobre els hàbits socials i de compra** (29).

- 21 de març de 2017
- 1 **Sucre amarg**
 ✎ Esther Vivas | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20170321/sucre-amarg-5902797>
- 15 de gener del 2017
- 2 **Caña al azúcar**
 ✎ Laura Estirado | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.com/es/extra/20170115/azucar-oculto-alimentos-5740703>
- gener de 2017
- 3 **Planeta azúcar**
 ✎ Justicia Alimentaria | *Ab Origine*
 🌐 <https://www.youtube.com/watch?v=RKSzwvEQk7w>
- 2016 - 2018
- 4 **Uno de Dos: El aceite de palma en tu vida diaria**
 ✎ Nazaret Castro, Aurora Moreno Alcojor i Laura Villadiego | *Carro de Combate*
 🌐 <https://www.carrodecombate.com/index/palma/>
- 22 de febrer de 2017
- 5 **Tot el que cal saber sobre l'oli de palma**
 ✎ Lucía Villa | *Públic*
 🌐 <https://www.publico.es/public/tot-cal-l-oli.html>
- 27 de febrer de 2017
- 6 **Portar-se l'oli**
 ✎ Ramon Folch | *El Periódico*
 🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20170227/portar-se-loli-article-folch-5837646>
- 3 de juliol de 2018
- 7 **Nocilla elimina l'oli de palma de la seva recepta**
 ✎ Jessica Mouzo Quintáns | *El País*
 🌐 https://cat.elpais.com/cat/2018/07/03/economia/1530634513_994615.html

- 2 de febrer de 2017
- El panga, un pescado 'low cost' que se ahoga en su mala fama** 8
 ✎ Javier Salvaterra | *El País*
 🌐 https://www.eldiario.es/agricola/pesca/panga-pescado-nutricion-dieta_0_618388287.html
- 5 de març de 2017
- Panga, el pescado que mejor nada entre la polémica** 9
 ✎ Romina Cabeza Izquierdo | *eldiario.es*
 🌐 https://www.eldiario.es/agricola/pesca/panga-pescado-nutricion-dieta_0_618388287.html
- 26 de setembre de 2017
- És possible consumir peix local sostenible?** 10
 ✎ Lydia Chaparro | *Proper*
 🌐 <http://www.proper.cat/peix-local-sostenible/>
- 17 de juliol de 2018
- El Govern aprova un decret per a la venda directa de llet acabada de muntar** 11
 ✎ Josep Catà | *El País*
 🌐 https://cat.elpais.com/cat/2018/07/17/catalunya/1531843173_577299.html
- 18 de juliol de 2018
- Llet crua: un retorn als orígens no exempt de riscos** 12
 ✎ Jessica Mouzo Quintáns | *El País*
 🌐 https://cat.elpais.com/cat/2018/07/18/catalunya/1531944087_902455.html
- 23 de juliol de 2018
- La leche cruda también es cuestión de clase** 13
 ✎ Antonio maestro | *La Marea*
 🌐 <https://apuntesdeclase.lamarea.com/analisis/la-leche-cruda-tambien-es-una-cuestion-de-clase/>

-   25 de juliol de 2018
- 14 De leche, vacas y vaquerías... hacia la soberanía**
- Revista SABC
- <https://soberaniaalimentaria.info/otros-documentos/debates/553-de-leche-vacas-y-vaquerias-hacia-la-soberania>
-   18 de juny de 2017
- 15 Viure sense carn**
- Esther Vivas | *El Periódico*
- <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20170618/viure-sense-carn-per-esther-vivas-6109762>
-   31 de març de 2017
- 16 Barcelona, capital vegana**
- Patricia Castán | *El Periódico*
- <https://www.elperiodico.cat/ca/barcelona/20170331/barcelona-capital-vegana-5941380>
-   5 de febrer de 2018
- 17 Esto opinan de 'Salvados' los activistas por los derechos de los animales**
- Dani Cabezas | *El País*
- https://elpais.com/elpais/2018/02/05/tentaciones/1517819110_839351.html
-   març del 2017
- 18 Una panorámica de la ganadería industrial en el Estado español**
- Blanca Ruibal i David Sánchez | *Revista SABC*
- <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/59-numero-28/431-una-panoramica-de-la-ganaderia-industrial-en-el-estado-espanol>

-   20 de juliol de 2017
- Un país de porcs** 19
- Esther Vivas | *El Periódico*
- <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20170720/un-pais-de-porcs-6180374>
-   març de 2017
- La ganadería extensiva como actividad clave en el futuro del medio rural** 20
- Pedro M. Herrera | *Revista SABC*
- <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/59-numero-28/428-la-ganaderia-extensiva-como-actividad-clave-en-el-futuro-del-medio-rural>
-   24 de març de 2017
- Què menjàvem el 1967 i què mengem ara** 21
- Cristina Savall | *El Periódico*
- <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20170324/com-menjavem-el-1967-i-com-mengem-ara-5924303>
-   març de 2018
- Reflexions sobre comensalitat i cultura alimentària** 22
- José Luis Fernández Casadevante 'Kois' i Nerea Morán Alonso | *Revista SABC*
- <https://soberaniaalimentaria.info/numeros-publicados/62-numero-31/558-reflexions-sobre-comensalitat-i-cultura-alimentaria>
-   21 de març de 2018
- Aprenent a menjar amb McDonald's** 23
- Esther Vivas | *Opcions*
- <http://opcions.org/opinio/aprenent-menjar-mcdonalds/>

18 d'abril de 2017

24 Les etiquetes dels aliments ens diuen allò que volem sentir

✍ María José Plana | *El Periódico*

🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20170418/etiquetes-aliments-consum-informacio-positiva-5980351>

23 d'abril de 2018

25 El 'veneno' de la alimentació industrial infantil

✍ Aser García Rada | *eldiario.es*

🌐 https://www.eldiario.es/tribunaabierta/veneno-alimentacion-industrial-infantil_6_764033606.html

29 de gener de 2017

26 'Masterchef' a casa

✍ Esther Vivas | *El Periódico*

🌐 <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20170129/masterchef-a-casa-5773343>

22 de gener de 2017

27 Amistats controvertides: càtedres de la universitat pública patrocinades per multinacionals

✍ Laia Altarriba | *Crític*

🌐 <http://www.elcritic.cat/investigacio/catedres-empreses-i-universitats-publicues-una-amistat-controvertida-13120>

24 de juliol de 2017

Del gluten a la soja: desmuntant 6 postveritats alimentàries

28

✍ Carina Bellvern | *Crític*

🌐 <http://www.elcritic.cat/actualitat/del-gluten-a-la-soja-desmuntant-6-postveritats-alimentaries-16891>

18 d'abril de 2018

El dret a menjar kiwis i altres apunts alimentaris

29

✍ Arnau Comajoan Cara | *Setembre*

🌐 <http://www.elsetembre.cat/noticia/473/dret/menjar/kiwis/altres/apunts/alimentaris>

COL·LECTIUS

EN DEFENSA
DE LA SOBIRANIA
ALIMENTÀRIA

 agroterritori.org

La **Fundació Agroterritori** és una plataforma de reflexió, participació i debat per la millora socioeconòmica i ambiental de l'activitat agrària i dels espais agraris. Està formada per la Universitat de Girona i la Unió de Pagesos de Catalunya. L'objectiu d'Agroterritori és plantejar eines i estratègies per a la preservació, el desenvolupament i la gestió integrada dels espais agraris, especialment dels periurbans.

ACTIVITATS

- Pertinença al Grupo Operativo Supraautonómico «Agrofood-hub: alimentando personas, gestionando territorios», liderat pel grup GDR Guadalalhorce amb Guadalhorce Ecológico, Heliconia coop i Unión de Uniones, amb l'objectiu d'enfortir la capacitat dels productors d'entorns agraris periurbans, buscar fórmules de comercialització d'aliments en circuit curt i satisfer la demanda local d'aliments de proximitat amb l'exemple i anàlisi de tres ciutats catalanes, entre altres regions de l'Estat (Sant Feliu de Llobregat, Mataró i Malgrat de Mar).
- Articulació d'un projecte de Sistemes Agroalimentaris Innovadors que aborda el sector agroalimentari de Terres de l'Ebre des d'una perspectiva territorial, integradora i innovadora centrada en les prioritats estratègiques i la vertebració de sinergies en l'economia, la societat i el medi ambient. Tot plegat, a través del Pla Especialització i Competitivitat de la Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre.

VALORACIÓ

Pel que fa a la sobirania alimentària, valorem sobretot les polítiques públiques que s'han desenvolupat al llarg del curs 2017-18, com l'aprovació de la Llei de l'Horta de València a les Corts Valencianes a partir d'una Iniciativa Legislativa Popular. També volem destacar el treball del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB) en la redacció i aprovació d'una Carta Alimentària Metropolitana, així com en el disseny d'un pla de treball per a construir un instrument de suport als circuits curts de comercialització. I, finalment, el document «Protocol metodològic per a la caracterització dels espais agraris a Catalunya», impulsat per la Fundació del Món Rural i la Fundació Agroterritori i dut a terme per un grup de treball amb experts en diferents disciplines i provinents de diverses institucions.

 [agroterritori](https://www.facebook.com/agroterritori) [agroterritori](https://twitter.com/agroterritori)

 amics-terra.org

Amics de la Terra Eivissa és una associació ecologista insular formada l'any 1989 per un grup de persones conscienciades i disposades a treballar per resoldre els problemes ambientals de l'illa. Coordina les seves activitats en l'àmbit de les Illes Balears amb el grup local de Mallorca, ambdós formen part d'Amics de la Terra Espanya i de Friends of the Earth International, una de les federacions ecologistes més importants a escala global amb presència a més de 70 països. Amics de la Terra Eivissa compta amb un local a la ciutat d'Eivissa on l'equip tècnic i el grup de voluntariat desenvolupen i coordinen diverses campanyes i actuacions. És una associació oberta a persones de totes les nacionalitats i procedències, preocupades pel medi ambient. L'entitat es declara constructiva i positiva, oberta i dialogant, democràtica i participativa, activista i reivindicativa, justa i solidària, pacifista i no violenta, independent i laica.

ACTIVITATS

- Presentació de la publicació *El Casino del Hambre*, un informe on es denuncia el paper criminal de l'especulació alimentària com a responsable de la fam al món.
- 2 tallers per a adults i famílies per a aprendre a muntar un hort des de zero, promocionant l'autonomia i el cultiu propi a casa.
- 23 tallers escolars amb 541 alumnes, des d'infantil fins a batxillerat: «Els secrets que s'amaguen als nostres aliments» (ESO i Batxillerat), «Planta i menja» (infantil i primària) i «L'hort escolar» (primària).

VALORACIÓ

A Eivissa la situació envers la sobirania alimentària és prou preocupant a causa, sobretot, de la forta pressió immobiliària als terrenys rústics per destinar-los a la construcció i lloguer d'habitatges vacacionals. Això provoca un seguit de problemes que se sumen a la falta de relleu generacional al món agrari, la sobreexplotació dels aqüífers pel sector turístic i la total dependència de les importacions d'aliments i altres recursos. En conjunt, això fa que les activitats del sector primari conformin un sector marginalment rendible per a uns pocs agricultors i pescadors que han anat adaptant-se a partir de la diferenciació dels seus productes respecte a les importacions massives d'aliments a preus molt baixos.

 [amicsdelaterraivissa](https://www.facebook.com/amicsdelaterraivissa) [amicsdelaterra_eivissa](https://www.instagram.com/amicsdelaterra_eivissa) [AdtEivissa](https://twitter.com/AdtEivissa)

 blogs.uab.cat/arag

El Grup de Recerca d'Agricultura, Ramaderia i Alimentació en la Globalització (ARAG-UAB) reuneix investigadors/es de la Universitat Autònoma de Barcelona per a analitzar sistemàticament i multidisciplinàriament els models, les polítiques i les alternatives existents en relació a la producció d'aliments (agrícola, ramadera i pesquera) des de les seves arrels fins a les conseqüències ambientals, socials i sanitàries, passant pel comerç, distribució i consum. L'objectiu és obtenir informació de valor científic i d'interès per a la societat en general, i en particular per a les organitzacions camperoles, grups de consum, moviments socials, ONG i la resta d'agents implicats en el desenvolupament rural i la cadena agroalimentària. Es planteja un treball en grup que parteix d'una visió multidisciplinària (producció dels aliments, economia, sociologia, medi ambient, salut, etc.), amb una perspectiva integradora de la cadena agroalimentària.

ACTIVITATS

- Projecte «Suport a l'abordatge de la Sobirania Alimentària a la UAB: creació d'eines i fons de referència» dins de la convocatòria d'ajuts de cooperació internacional del Fons de Solidaritat de la Universitat Autònoma de Barcelona (FAS-UAB). Va adreçat a la comunitat universitària (professorat, alumnes i PAS) i s'ha desenvolupat a partir de dues accions:
  - Disseny i posada en marxa d'eines i materials per a la docència de les diferents àrees de coneixement, en especial el paquet didàctic «Alimentar Barcelona».
  - Creació de la Biblioteca Digital de Sobirania Alimentària (BDSA-ARAG), un fons documental i de recursos d'accés obert referent sobre sobre sobirania alimentària.

VALORACIÓ

El grup de recerca, atenent el seu caràcter multidisciplinari, està conformat per òptiques i metodologies d'anàlisi i aproximació a la realitat rural i agrària molt diferenciades, cosa que dificulta una valoració consensuada sobre l'estat de la sobirania alimentària en el nostre context. Amb tot, el projecte desenvolupat durant el darrer curs s'emmarca clarament en l'educació al desenvolupament en l'àmbit de la Universitat Autònoma de Barcelona, sempre amb la voluntat de difondre l'esperit crític necessari entre alumnes de les diferents titulacions i graus.

 arrandeterra.org

Arran de Terra som una entitat sense ànim de lucre que promovem l'agroecologia i la sobirania alimentària incidint en els sistemes alimentaris i el desenvolupament local. Estem plenament compromeses amb el fet de promoure la transició cap a sistemes alimentaris i societats més justes i sostenibles, posant al centre les necessitats de la pagesia. Per mitjà de processos locals de transició agroecològica, fomentem la producció ecològica i el consum de proximitat, la cohesió territorial i social, la justícia social i ambiental, i la conservació dels ecosistemes i els recursos naturals. D'aquesta manera, procurem donar resposta a alguns dels principals reptes als quals han de fer front actualment tant la pagesia com les societats locals en conjunt.

ACTIVITATS

- Diagnosi participativa del Sistema Alimentari i el Pla d'Acció amb els principals agents del territori, en el marc de la iniciativa Alimentem Collserola del Consorci del Parc Natural per a promoure-hi la transició agroecològica.
- Elaboració d'una diagnosi del sector primari i implementació d'accions per a fer front als reptes identificats. Activitats de promoció de l'agroecologia en el marc del projecte Dinamització Local Agroecològica a Navàs.
- Participació en l'organització dels caps de setmana presencials com a part de l'equip coordinador del curs del Postgrau en Dinamització Local Agroecològica de la UAB.
- Participació en el projecte d'investigació Indicadors de Sobirania Alimentària, que té com a objectiu radiografiar l'estat del sistema alimentari de Catalunya; juntament amb Entrepobles i investigadores de la UAB i UVic.
- Promoure l'Agroecologia i l'ESS en la muntanya de Barcelona a través de la secretaria tècnica de l'Eix Muntanya, com a encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona.

VALORACIÓ

Considerem que tenim uns reptes molt importants al davant, com la sostenibilitat econòmica i social de la pagesia i del món rural, el poder creixent de la gran distribució alimentària, la millora de l'accessibilitat de les classes populars als productes ecològics i de proximitat, i la coordinació del moviment per la sobirania alimentària, entre d'altres. Tanmateix, durant aquest curs han sortit a la llum debats molt interessants que el curs que ve començaran a cristal·litzar en propostes concretes: l'escalabilitat del consum agroecològic, els supermercats cooperatius, els punts de distribució agrupada i l'acompanyament a la pagesia. Mitjançant els projectes que fem i les activitats en què participem, esperem contribuir a l'avanç cap la sobirania alimentària.

entrepueblos.org | entrepobles.org

Entrepobles és una associació de solidaritat internacional independent, feminista, amb base social activista, constituïda el 1988 pels Comitès de Solidaritat amb Amèrica Llatina. A través de la cooperació solidària, l'educació emancipadora i la incidència política, promovem la transformació social al costat d'organitzacions i moviments socials alternatius d'arreu del món, formant aliances i xarxes de suport mutu per al ple exercici de les sobirania socials, dels drets humans i de la natura.

ACTIVITATS

- Presentació del llibre *Un espacio cooperativo: soberanía alimentaria y la solidaridad internacionalista campesina*, a la Fira de les Alternatives d'Alacant.
- Presentació de l'informe «El CETA y la agricultura», en col·laboració amb COAG, a la V Fira de la biodiversitat cultivada del País Valencià, en el marc de la xerrada «Les repercussions del CETA en el sector agrari valencià».
- Presentació del documental *Entre el día i la nit no hi ha paret*, al casal popular Tio Cuc a Alacant.
- Presentació d'«Un grito enraizado», amb Gustavo Duch i Guille Jové, a l'Ateneo Republicano de Valladolid.
- Presentació d'Arran de Terra II, Indicadors de Sobirania Alimentària a Catalunya a Barcelona.

 Entrepbs EntrepbsHarte

aprofitemelsaliments.org

La **Plataforma Aprofitem els Aliments** és una entitat sense afany de lucre que treballa en xarxa amb persones i entitats que promouen una cultura de l'aprofitament dels aliments. Som un moviment social i de transformació cap a un model alimentari més responsable i sostenible, a través de la formació en el bon maneig i aprofitament dels aliments en totes les etapes del cicle alimentari. Promovem canvis normatius que afavoreixin l'aprofitament dels aliments i mesures econòmiques i fiscals orientades a la prevenció de les pèrdues, les minves i el malbaratament d'acord amb la jerarquia de gestió de residus.

ACTIVITATS

- Assessorament tècnic i estratègic en programes d'emprenedoria i innovació social entorn de la sostenibilitat alimentària: Mid Talent BCD, Catlabs, Design the Restaurant Experience BCD, Campus Innovació Prat, Moviment Zero Waste.
- Col·laboració en l'estudi de recerca Cytisens IRTA-CREDA emmarcat en el projecte de la UE Horizonte 2020 REFRESH per a reduir el malbaratament i afavorir la valoració dels aliments en menjadors escolars.
- Premi Medi Ambient de la Generalitat, menció honorífica pòstuma a Paco Muñoz, vicepresident a la PAA.
- Col·laboració Pla Estratègic Metropolità per impulsar la Carta Alimentària i el projecte FoodCoop.
- Organització de les Jornades de Debat amb les entitats socials i els grups polítics.
- Dinamització de la Comissió per l'aprofitament alimentari de la Xarxa pel Dret a l'Alimentació – Acord Ciutadà en la proposició de llei per a la prevenció i reducció del MA al Parlament de Catalunya.
- Coorganització de #zerofoodwastebcn a la Pionera.
- Tallers de sensibilització: bici-batidora amb fruita rescatada: Como-Como festival, Workshop de Disseny per l'Aprofitament Alimentari a l'exposició Tapas Spanish Design for food.
- Festes dels Aliments Aprofitats a Granollers, Castelldefels, Sabadell, Vic, Dinar Disseny a Barcelona.

VALORACIÓ

La lluita contra el malbaratament alimentari amplia horitzons i es proposa teixir aliances amb els agents de transformació del model alimentari, de producció i de consum més responsable i sostenible. No parlem sols de MA, generem un discurs i accions que es comprometen amb la cultura de l'aprofitament i del residu zero. La sostenibilitat serà social i solidària o no serà.

 PAAaliments PAAaliments

associaciosalutiagroecologia.wordpress.com

L'Associació Salut i Agroecologia ens reconeixem com a part de l'anomenat ecologisme social, que entén que els problemes mediambientals tenen el seu origen en un model de producció i consum capitalista que cal canviar urgentment per un altre. En el nostre compromís, assumim els principis comuns de la Coordinadora Europea La Vía Campesina: la solidaritat en comptes de la competència, la justícia social, la igualtat de drets entre homes i dones, l'ús sostenible dels recursos naturals, la salut de productors, productores i consumidors i consumidoras, la diversitat regional dels productes i de les agricultures. Així doncs, vetllem per la sobirania alimentària, que garanteix una alimentació equilibrada, suficient i saludable, socialment justa i ecològicament sostenible. Fem campanyes de sensibilització, denúncies públiques fonamentalment en el districte de Nou Barris, que és on ens trobem ubicats i formem part de la Federació d'Ecologistes en Acció Catalunya.

ACTIVITATS

- Activitats relacionades amb contaminants hormonals, partint de la base de la utilització dels agrotòxics i la sobremedicació de la ramaderia industrial.
- Col·laboració en un minicicle de cinema a l'aire lliure.
- Preparació d'un projecte de mercat agroecològic al barri de Porta amb xerrades al nostre local.
- Col·laboració amb altres entitats, associacions i veïnat per a transformar la botiga la Iaia Mercè (relacionada amb l'associació) en un supermercat cooperatiu autogestionat de l'estil del descrit al documental *FoodCoop*.

VALORACIÓ

Fem una valoració positiva del curs, atès que hem patit una sèrie de dificultats internes, que finalment hem superat de forma gratificant. Ens han fortificat i ens han permès reprendre tots els projectes que ens havíem plantejat.

 Assoc_ASIA

slowfood.barcelona

L'Associació Slow Food Barcelona Vázquez Montalbán es va formar el 2005 com a moviment local creat a partir de les premisses de l'organització internacional Slow Food. Connecta i uneix camperols, pescadors, ramaders, forners i petits artesans amb gastrònoms, professionals de l'alimentació, cuiners, agrònoms, científics i consumidors responsables, els quals anomenem coproductors. Proposem l'ecogastronomia com a mitjà per unir i protegir la cultura gastronòmica local amb l'ecologia de la terra, a través de la producció d'aliments locals, artesans, ecològics i de comerç just: bons, nets i justos. Promovem la defensa de la biodiversitat agroalimentària local i la preservació del mitjà rural i marí. El productor és el principal protagonista d'una nova gastronomia. Slow Food Barcelona és una associació sense ànim de lucre, independent i sense inclinació política. Està configurada per un grup heterogeni de persones de diferents competències amb una estreta vinculació amb l'alimentació i amb un denominador comú: són consumidors i consumidoras responsables.

ACTIVITATS

- Organització de mercats de periodicitat setmanal durant tot l'any, excepte el mes d'agost.
- Participació en el Mercat de la terra a la Fira per la Terra.
- Participació en la Fira de Sant Ponç al Poble Sec amb la Coordinadora d'entitats del Poble Sec, Associació de Comerciants del Poble Sec - Paral·lel.
- Organització de la Diada ecogastrònica amb vint restaurants i vint productors al Mercat de la Terra.
- Presentació de Guia de Restaurants.
- Participació en la Festa Major Poble Sec amb la Coordinadora d'entitats del Poble Sec.
- Ponències, xerrades, taules rodones, tallers, degustacions i àpats populars en biblioteques, centres culturals, centres cívics...

 slowfoodbcn slowfoodbcn slowfoodbcn

escoladepastorsdecatalunya.cat

L'Associació Rurbans és una entitat sense ànim de lucre que treballa per a la dinamització del sector primari des de fa deu anys. L'associació té la seu a Rialp, al Pallars Sobirà, però treballa arreu del territori català. El seu principal projecte és l'Escola de Pastors de Catalunya, una formació de sis mesos sobre ramaderia extensiva amb un enfocament agroecològic. Aquesta formació pretén facilitar l'entrada al sector de la ramaderia de persones que no tenen arrels pageses però sí una veritable vocació. El projecte compta amb un equip formador expert en cada disciplina que s'aborda durant els dos mesos de teoria i una xarxa de finques ramaderes que acullen els alumnes en els quatre mesos de pràctiques. La idea de finca que promou l'Escola de Pastors és una finca de talla humana, que produeixi en ecològic, que s'organitzi en forma cooperativa i que tanqui el cicle venent directament el seu producte al client final.

ACTIVITATS

- Celebració de la 10a edició de l'Escola de Pastors de Catalunya, una formació que promou la ramaderia agroecològica i que posa l'accent en la importància dels productes agroramaders com a clau de volta envers la situació d'injustícia alimentària actual. Entenem que els projectes de futur de l'alumnat són una eina de transformació social i que l'alimentació és un dret inalienable més enllà del negoci, dins d'un marc d'economia social i solidària.
- Col·laboració en el programa Erasmus + Access to Land, en el qual durant 5 anys s'ha treballat per estudiar les problemàtiques i les respostes que donen els diferents països d'Europa en relació amb la pèrdua de terra fèrtil per a la producció agroramadera, en especial, la producció agroecològica.

[f escoladepastors](https://www.facebook.com/escoladepastors) [t escoladepastors](https://twitter.com/escoladepastors)

TERRITORI DE MASIES

territoridemasies.cat

Territori de Masies és una associació promoguda per entitats, veïnat i diverses empreses tant del sector de l'agricultura ecològica, com del turisme rural, artistes i serveis a la natura dels pobles del Baix Solsonès. L'objectiu és la promoció del territori des de i per a la seva gent amb diferents eixos estratègics: recuperació de la memòria popular i els seus llocs i espais (també amb projectes només de dones), recuperació dels sabers locals lligats a la pagesia i promoció de la pagesia i el producte local. El potencial de l'associació recau en els membres de la mateixa amb una voluntat de treballar la terra i cuidar el territori al mateix temps. Constantment cerquen estratègies d'intercooperació per a promocionar els productes locals i ecològics i per a millorar la logística i la comercialització conjunta.

ACTIVITATS

- Impuls del projecte Tasta Territori de Masies juntament amb les explotacions Molí de Bonsfills, Tornaterra i l'explotació agroecològica porcina, que té l'objectiu de fomentar la venda directa i els circuits curts de comercialització, acostant el producte local als visitants però també al veïnat.
- Convocatòria de diferents actes de promoció del producte ecològic i local i la seva cuina en fires o festes dels pobles del Baix Solsonès.
- Elaboració d'una Guia de Recursos on es recullen diferents iniciatives lligades a l'agricultura, la ramaderia, la cuina, l'artesania, l'aixopluc i els serveis que fan i construeixen els paisatges i les maneres de fer de la gent del Territori de Masies.
- Presentació d'una Proposta de moció pel consens de criteris generals en contractació i consum públic per part de les administracions de la comarca del Solsonès.

[f territoridemasies](https://www.facebook.com/territoridemasies) [t territorimasies](https://twitter.com/territorimasies)

 varietatslocals.org

L'Associació de **Varietats Locals de les Illes Balears** es va crear l'any 2002 amb l'objectiu de promoure i fomentar l'ús i conservació de les varietats locals de les Illes Balears. La sobirania alimentària, el respecte al medi i l'agroecologia són els eixos vertebrals de l'Associació. Participam amb la Red de Semillas i en formam part. Davant del domini del sistema agroalimentari global per part de les corporacions, no hi ha negociació possible, cal idear noves i nombroses formes de defensa i resistència per tal que puguem decidir què i com volem menjar, i què i com volem cultivar. S'organitzen trobades, assemblees, jornades, projectes d'investigació, desenvolupament i transferència tecnològica i tota mena d'acció formativa professional o econòmica.

ACTIVITATS

- Impuls del projecte de multiplicació i dispersió de varietats locals que té com a objectiu donar-les a conèixer i fomentar-ne el consum entre la població illenca.
- Treball en la introducció de noves varietats i millora de les actuals.
- Determinació de la qualitat de les farines de varietats autòctones de cereals per a l'elaboració de productes transformats mitjançant una beca d'estudi.
- Assistència anual a diferents fires locals i a la fira estatal d'agrobiodiversitat que organitza la Red de Semillas on es fa difusió de la tasca de recuperació, multiplicació i difusió de les varietats de Mallorca.
- Diferents cursos i jornades de formació i sensibilització.

VALORACIÓ

El curs 2017-18 hem dut a terme diferents accions per a fer visible la important tasca de recuperació, multiplicació i difusió de les varietats locals de Mallorca. La diversitat d'accions ha fet possible la presència més àmplia als mitjans de comunicació i a les xarxes socials.

També s'ha treballat en l'ampliació de la xarxa de pagesos multiplicadors de llavor, de forma que cadascun s'especialitzi en unes varietats concretes i es pugui autoabastir i proveir de llavors l'associació. El projecte de multiplicació de llavors cada dia té més representació, abasteix de llavors de varietats locals a un major nombre de persones.

 [varietatslocals](https://www.facebook.com/varietatslocals) [varietatslocals](https://www.instagram.com/varietatslocals) [varietatslocals](https://twitter.com/varietatslocals)

BAIX MARESME AGROECOLÒGIC ECOMARESME

 ecomaresme.cat

Baix Maresme Agroecològic (Ecomaresme SCCL) som una cooperativa agrària sense ànim de lucre que agrupa nous projectes agroecològics. Després de 8 anys col·laborant com a xarxa informal, ens hem constituït com la primera cooperativa agrària agroecològica. La nostra cooperativa pretén resoldre els problemes logístics, productius i organitzatius que tenim com a productors d'una altíssima varietat d'hortalisses. Ens trobem principalment al Maresme amb productors al Vallès i al Barcelonès.

ACTIVITATS

- Formalització com a cooperativa després d'un llarg estudi econòmic.
- Desenvolupament de la planificació conjunta per a treure una mica de pressió de les productores.
- Contractació dels mateixos tècnics (ADV) per a portar a terme aquesta tasca de planificació.
- Avaluació dels costos i estalvis que podríem assolir si ajuntéssim la nostra logística de comandes i transport.

Aquest últim ha estat un any de transició. Sabem que hi haurà molta pressió comercial per part dels supermercats i estem planificant una estratègia per a fer front a aquesta competència. El pagès agroecològic ha de protegir el seu llegat i això és feina nostra.

mon.uvic.cat/catedra-agroecologia

La missió de la **Càtedra Agroecologia i Sistemes Alimentaris** (UVic-UCC) és generar, difondre i transferir coneixement sobre els sistemes alimentaris alternatius que permetin la transformació social i un medi rural viu, mitjançant el foment de l'agroecologia, la cogeneració de coneixements, l'economia solidària i les innovacions socials. Estableix connexions entre l'equip d'investigació de la Càtedra i les associacions, col·lectius, empreses i particulars que tenen un vincle amb l'agroecologia. Igualment, afavoreix el contacte de l'equip d'investigació amb professionals d'alt reconeixement internacional en l'àmbit dels sistemes alimentaris agroecològics, la seguretat i la sobirania alimentàries; així com amb col·lectius i institucions agroalimentàries de l'àmbit català. Finalment, la Càtedra pretén establir un nou model de relació entre la ciutadania i el seu sistema alimentari mitjançant la promoció dels circuits curts de comercialització, la promoció del consum crític i responsable i el dret a l'alimentació.

ACTIVITATS

- Projecte d'anàlisi i diagnòstic en relació al potencial agroecològic de la comarca d'Osona.
- Anàlisi en clau de resistència i amb perspectiva política dels coneixements tradicionals camperols.
- Participació en fòrums i congressos científics com IPEX o IPCC.
- Creació d'un Postgrau de Màster en Agroecologia i Sobirania Alimentària.
- Treball en ramaderia extensiva al nord de Catalunya.
- Diagnòstic de la situació de la sobirania alimentària a la Catalunya central.

VALORACIÓ

En àmbit acadèmic, el paradigma de la sobirania alimentària i l'agroecologia ha tingut un impuls important, sobretot des de la perspectiva de les ciències socials. Pel fet de ser una proposta molt política no ha tingut tant ressò per part de les ciències naturals, tot i que cada vegada es poden veure més articles que vinculen tots dos àmbits i ressalten la importància de canviar el model agroalimentari.

La Càtedra s'involucra en el dia a dia amb moviments socials a favor de la sobirania alimentària i treballa d'acord amb les seves necessitats.

Col·lectiu Eixarcolant

eixarcolant.cat

Associació sense ànim de lucre que té com a objectiu principal la recuperació —i adaptació a la realitat sociocultural i socioeconòmica actual— dels usos tradicionals de la vegetació. Aquesta ha de ser l'eina bàsica a partir de la qual afavorir el desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible, saludable i just, que proporcioni aliments de qualitat a l'abast de tothom i que afavoreixi el desenvolupament sostenible de l'entorn rural. Treballem en la recuperació i revaloració de les espècies silvestres comestibles i les varietats agrícoles tradicionals, tant des de la dinamització del sector i la recerca aplicada com des del desenvolupament d'activitats divulgatives i de transferència. L'àmbit geogràfic de treball és el territori català, si bé el nucli de l'entitat s'articula entorn de la comarca de l'Anoia.

ACTIVITATS

- 3a Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades, esdeveniment de referència a escala catalana que recull una vuitantena d'activitats per a donar a conèixer les plantes silvestres comestibles i les varietats agrícoles tradicionals.
- Organització d'una Jornada Tècnica: «Valor afegit dels productes elaborats amb espècies silvestres i varietats tradicionals» amb l'objectiu de dinamitzar el sector i garantir la sostenibilitat ambiental, social i econòmica.
- Col·laboració en diversos projectes amb administracions locals o comarcals relatius a la recerca aplicada i la divulgació per tal de fer valdre les espècies silvestres comestibles del territori, les varietats tradicionals, divulgar-ne el coneixement i potenciar-ne el consum.
- Realització d'una vintena d'activitats formatives arreu del territori català dirigides a públics diversos.
- Manteniment del banc de llavors d'espècies silvestres útils, amb més de 100 espècies, per a facilitar-ne el cultiu i consum.

VALORACIÓ

Tot i que falta molt per recórrer es percep una creixent sensibilització d'una part de la ciutadania en relació amb la sobirania alimentària, que valora que hi hagi productes diversos, de qualitat i de proximitat. Cal treballar per a resoldre una manca estructural del sector.

És cabdal generalitzar-ne la comercialització en tots els àmbits i circuits comercials per aconseguir que persones que no presenten una sensibilitat vers la sobirania alimentària consumeixin productes locals de qualitat no pel que signifiquen sinó perquè són accessibles.

Són reptes que cal afrontar amb urgència si es vol que el consum de productes ecològics i de proximitat no es quedi estancat entorn un màxim del 10-12% de nínxol de mercat, tal com succeeix en diversos països del centre i nord d'Europa.

eixarcolant eixarcolant eixarcolant

parcs.diba.cat/web/BaixLlobregat | productefresc.cat

El **Consorti del Parc Agrari del Baix Llobregat** és un ens consorciat públic de caràcter local i naturalesa associativa i institucional, que té per objecte l'ordenació, el desenvolupament i la gestió del Parc Agrari del Baix Llobregat mitjançant les formes de gestió establertes per la legislació de règim local i l'ús i el foment dels instruments de cooperació interinstitucional per estudiar i buscar solucions globals als problemes de l'espai agrari que li dona nom. Les mesures i objectius que proposa el Pla de Gestió en el qual s'emmarca el Parc, directament i indirectament totes tenen relació amb la sobirania alimentària, ja que constitueixen la base per preservar i enfortir l'agricultura en un entorn metropolità, per tant, proper als consumidors locals. A més, és un territori amb producció principal hortofrutícola, i una gran varietat de conreus, típics de la zona.

ACTIVITATS

- Continuitat i manteniment de les activitats pròpies del Consorci: dinamització de taules i consells agraris, actuacions de coordinació amb la Generalitat, promoció de sistemes de producció i comercialització que afavoreixin l'increment de rendes agràries, dinamització de la marca Producte FRESC de cultiu de proximitat, foment de la modernització de les explotacions agràries per millorar la viabilitat de l'agricultura ecològica, desenvolupament de la part pràctica del grau de formació professional en Agroecologia de l'Institut Les Salines, preservació del territori del parc com un espai de qualitat, integrat en el territori i en harmonia amb el medi natural, divulgació i difusió del patrimoni natural, cultural i agrari del Parc Agrari, etc.

VALORACIÓ

Les mesures expressades en l'apartat anterior contribueixen a mantenir l'activitat agrària en un entorn com l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Cal dir que el sòl que cobreix el Parc Agrari del Baix Llobregat és un dels terrenys més fèrtils de tot Catalunya que cal preservar per seguir mantenint aquest territori com un dels punts principals de producció de conreus hortofrutícoles, bàsics per la dieta mediterrània. Les mesures encaminades a dotar d'una base sòlida i eficient en l'àmbit d'infraestructures i energia; dotar d'instruments per promoure una activitat viable econòmicament que ofereixi una qualitat de vida als treballadors professionals agraris; conscienciar i promocionar la importància del consum local, de proximitat a la ciutadania; proporcionar assessorament al pagès per fer desenvolupar d'una activitat respectuosa amb el medi i la formació que s'està portant a terme en agroecologia són accions encaminades en aquesta direcció.

 [parcagrari](https://www.facebook.com/parcagrari)

coagcv.org

Organització Professional Agrària que treballa al País Valencià amb diferents seus repartides pel territori, distribuïda en xarxes territorials. Pertany a la Confederació Estatal (COAG) que per la seua banda forma part de la Coordinació Europea de La Via Campesina i a La Via Campesina Internacional. Entre els objectius i línies d'acció prioritàries trobem l'accés al món agrari per part de joves i dones especialment, el procés cap a l'agroecologia i la sobirania alimentària.

ACTIVITATS

- Creació i desenvolupament de l'àrea d'agroecologia.
- Participació en les tasques de la Plataforma per la Sobirania Alimentària del País Valencià en tant que membre.
- Posada en marxa de projectes de formació en agroecologia i sobirania alimentària.
- Aactivitats de sensibilització a la societat sobre els models alimentaris.
- Incidència política amb les administracions (canals curts, polítiques agràries i desenvolupament rural...).
- Integració de persones migrants a l'entorn rural amb prioritat en els processos agroecològics.
- Desenvolupament del projecte europeu per enfortir les xarxes entre la pagesia i altres actors, (BOND, per les sigles en anglés).
- Organització de la Fira de la Biodiversitat del País Valencià.

 ecologistasenaccion.org

Ecologistes en Acció és una confederació de més de 300 grups ecologistes distribuïts per pobles i ciutats. Forma part de l'anomenat ecologisme social, que entén que els problemes mediambientals tenen el seu origen en un model de producció i consum cada vegada més globalitzat, del qual deriven també altres problemes socials, i que cal transformar si es vol evitar la crisi ecològica. Per això es fan campanyes de sensibilització, denúncies públiques o legals contra aquelles actuacions que danyen el medi ambient, alhora que elabora alternatives concretes i viables en cada un dels àmbits en què desenvolupa la seva activitat.

ACTIVITATS

- Defensa de l'agroecologia com a aposta productiva per al desenvolupament del medi rural.
- Participació en la denúncia de la bombolla de les grans granges de porcs.
- Xerrades en suport a la prohibició dels insecticides perillosos per a les abelles i en general de tots els agrotòxics, entre els quals, els contaminants hormonals.
- Denúncia del paper de l'Estat espanyol que vol seguir destruint la selva per produir oli de palma.
- Organització d'actes i estudis relacionats amb els tractats de lliure comerç i inversió que està signant la Unió Europea i que afecten directament l'agroecologia i la sobirania alimentària.
- Participació en la preparació de la jornada, les assemblees i la manifestació que ajudarem a organitzar per commemorar els 10 anys de crisi i estafa, del 15 de setembre. Hi vam introduir el nostre punt de vista, particularment el del dret a una alimentació justa, saludable i equilibrada.

VALORACIÓ

En relació al nostre treball, no ha estat el curs més productiu. De totes maneres, hem aplegat alguns èxits com la prohibició del glifosat en alguns ajuntaments.

 [ecologistesenaccicatalunya](https://www.facebook.com/ecologistesenaccicatalunya) [ecologistes](https://twitter.com/ecologistes)

 elbrot.cat

El Brot és una cooperativa autogestionada de persones consumidores organitzades, que des de 1979 col·lectivitzem les nostres compres amb una raó social: consum no elitista, corresponsable amb participació activa i directa des de l'Assemblea (democràcia social i econòmica), com a mitjà indispensable per a la defensa i millora dels interessos que tenim com a ciutadans i ciutadanes en qüestions d'alimentació, salut i medi ambient. Promovem i donem suport a un desenvolupament selectiu de l'agricultura ecològica, sense transgènics ni agroquímics, facilitant-ne una conversió duradora i estable de terres. Busquem una estreta col·laboració entre persones productores i consumidores que ens beneficiï mútuament, mitjançant aquella pagesia preocupada i sensibilitzada de la nostra zona. Així, minimitzem la nostra petjada ecològica i enfortim la sobirania alimentària de la gent del nostre entorn més proper i, de retruc, la de la resta de pobles.

ACTIVITATS

- Organització de quatre projeccions gratuïtes del documental *DEMAIN, les persones juntes podem canviar el món, les solucions ja existeixen*.
- Jornada sobre Cooperativisme de Consum Agroecològic, debat obert i conclusions de futur, amb la participació d'altres cooperatives del territori i amb la col·laboració de l'Ateneu CoopCamp.
- Presentació del llibre *El Comú Català*, de David Algarra.
- Pas gratuït del documental *Food Coop*.
- Organització de la xerrada de Guy Kastler «*Reflexions sur le vivant, la saviessa de la pagesia*».
- Coordinació de quatre xerrades: «La saviessa de la pagesia», «Salvem lo Montsià», «Capitalisme, FarFood, acumulació i precarització» i «Accés a la Terra, Banc de terres del Baix Camp», en el marc de la 4a Festa pel Territori.

VALORACIÓ

Valorem positivament aquest curs perquè ens hem compromès a mantenir i consolidar relacions, compartint i difonent informació, amb organitzacions sensibles amb la sobirania alimentària: Som Lo Que Sembrem, Assemblea Pagesa, Xarxa Sud, Cooperatives de Consum Agroecològiques federades i Ateneu CoopCamp.

agora.xtec.cat/ecamanresa

L'Escola Agrària de Manresa és un centre depenent del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya, especialitzat en agroecologia i energies renovables. Ofereix un cicle formatiu de Producció agroecològica, cursos de formació contínua i activitats de transferència tecnològica.

ACTIVITATS

- Membre de la delegació de l'Ajuntament de Manresa a la Red de Ciudades por la Agroecologia.
- Participació en les Jornades sobre governança en les polítiques alimentàries locals, a València.
- Membre del Comitè organitzador de la Fira Ecoviure.
- Participació en la 1a Trobada sobre pagesia, ciutadania, agroecologia i ciutat: diagnosi de mancances i reptes presents i futurs de l'agroecologia urbana a Manresa.
- Organització de la Jornada «Llavors amb llicència de codi obert», amb Johannes Kotschi.
- Participació en la Trobada de projectes de dinamització de l'agroecologia i el producte local de la Catalunya Central.
- Organització d'una xerrada sobre els beneficis de l'alimentació ecològica en el marc de la setmana de la universitat saludable.
- Visita guiada gratuïta als itineraris divulgatius de la finca de Can Poc Oli sobre agricultura ecològica i energies renovables, en el marc del programa Benvinguts a pagès.
- Presentació d'una ponència al VII Congreso Internacional de Agroecología, a Córdoba.
- Coorganització de la Festa del tomàquet del Bages.
- Difusió de l'estudi «L'autoproveïment d'aliments a Catalunya. És possible la nostra sobirania alimentària?», de Pep Tusón.

VALORACIÓ

A escala local, cada vegada més actors impulsen actuacions encaminades a potenciar la sobirania alimentària, però ens trobem encara en l'inici d'un camí llarg.

[f escolaagrariamanresa](https://www.facebook.com/escolaagrariamanresa) [t ecamanresa](https://www.instagram.com/ecamanresa)

uab.cat/fas

La Fundació Autònoma Solidària és una entitat sense ànim de lucre que, des de 1999, treballa per contribuir que la UAB sigui una universitat més compromesa i solidària. La seva tasca se centra en la promoció del voluntariat de la comunitat universitària i la formació orientada a la capacitat crítica davant les situacions de desigualtat. L'activitat de la FAS s'organitza en diversos programes en què participen membres de la comunitat universitària tant dins com fora del campus. Es treballa amb col·lectius en risc d'exclusió, persones amb discapacitat, persones internes en centres penitenciaris i en centres educatius de menors, persones ingressades en centres sanitaris i també migrades i en cerca de refugi.

ACTIVITATS

- Dinamització del Grup d'Educació al Desenvolupament a la Facultat de Veterinària en el marc del projecte ESDU que té per objectiu incidir en el currículum en temàtiques i competències que contribueixin a construir una ciutadania activa i responsable; un dels temes treballats és el de la sobirania alimentària a través de TFG i la formació de professorat.
- Suport a l'organització del debat «Economia i sobirania alimentària» —formació reconeguda per l'Oficina de Qualitat Docent (OQD)—, amb la intervenció dels professors Jordi Rosell i Gonzalo Gamboa.
- Suport a l'organització de la formació (OQD) sobre com introduir el paradigma de la sobirania alimentària en la docència universitària, impartida per Marta Rivera.
- Finançament dels projectes «Pack didàctic 'Alimentar Barcelona'», «Biblioteca digital de sobirania alimentària» i «Generació d'un procés interdisciplinari de reflexió, docència i debat sobre sobirania alimentària al campus de la UAB», a través de la convocatòria del Fons de solidaritat, presentats pel grup ARAG.

VALORACIÓ

La FAS valora positivament l'avenç en el coneixement de la sobirania alimentària. Es considera que hi ha més presència a la Universitat perquè s'ha enfortit la xarxa de persones que des d'una disciplina o altra hi treballen, i perquè s'ha introduït en l'imaginari de professionals i recercadors/es que fins ara la desconeixien o en desconfiaven. La integració de la sobirania alimentària en un paradigma més ampli i transversal com és el dels Objectius de Desenvolupament Sostenible pot significar una contribució significativa per a continuar avançant en aquesta línia de treball.

[i fas.uab](https://www.instagram.com/fas.uab) [f FAS.UAB](https://www.facebook.com/FAS.UAB) [t FAS_UAB](https://www.twitter.com/FAS_UAB)

ent.cat

La **Fundació ENT** és una fundació privada amb seu a Vilanova i la Geltrú que té per objecte elaborar recerques i projectes innovadors en els àmbits del medi ambient, el desenvolupament i la cooperació internacional, i també la sensibilització i formació en aquestes temàtiques. Una de les àrees més destacades de la fundació són els projectes en l'àmbit dels residus municipals i, en particular, de prevenció del malbaratament alimentari.

ACTIVITATS

- Desenvolupament del projecte «El Valor dels Aliments», engegat l'any 2015 juntament amb l'Associació de Naturalistes de Girona (ANG) i l'Associació Espai Ambiental amb l'objectiu de difondre el valor dels aliments des d'una perspectiva àmplia (ambiental, cultural i econòmica) com a estratègia de sensibilització per a la prevenció del malbaratament alimentari. Durant el darrer any s'ha treballat per incorporar-hi un recurs per al càlcul del valor de diferents quantitats i tipus d'aliments.
- Redacció de l'informe «Possibilitats normatives i fiscals per prevenir el malbaratament alimentari a Catalunya», que identifica les principals barreres i oportunitats per a la prevenció del malbaratament alimentari a Catalunya des del punt de vista normatiu i fiscal, tant en l'àmbit autonòmic com local.
- Difusió de l'estudi «L'autoproveïment d'aliments a Catalunya. És possible la nostra sobirania alimentària?», de Pep Tusón.

VALORACIÓ

La **Fundació ENT** no participa pròpiament del moviment de la sobirania alimentària; el que ens hi apropa d'alguna manera és la nostra trajectòria en projectes sobre prevenció del malbaratament alimentari. En els darrers anys aquest tema ha pres força, com ho evidencia la iniciativa de creació d'una llei específica per abordar aquesta qüestió. Trobem inspirador el procés seguit amb aquesta llei, que inicialment estava enfocada únicament a l'aprofitament de l'excedent alimentari i, fruit del procés de debat parlamentari, va adoptar enfocaments més amplis de tota la cadena alimentària, així com estratègies de prevenció de la generació d'excedents. El qüestionament del funcionament actual del sistema alimentari genera debats que visibilitzen la necessitat de transformar-lo, i en aquest context el paradigma de la sobirania alimentària ofereix diagnòstic i propostes que hi són del tot adients.

f entmediambient t ENTmediambient

espigoladors

espigoladors.cat

La **Fundació Espigoladors** som una empresa social que treballa per reduir el malbaratament alimentari. Ho fem principalment recollint l'excedent de fruita i verdura dels pagesos (del Baix Llobregat, del Maresme, del Vallès i puntualment en alguna altra zona) i donant-ne el 90 % a entitats socials. Amb l'altre 10 % elaborem producte alimentari que comercialitzem sota la marca «Es Im-perfect» per a sensibilitzar els consumidors i alhora fer sostenible tot el projecte donant oportunitats formatives i laborals a persones del barri en situació de vulnerabilitat social. Des del principi, un dels objectius de la nostra organització ha estat involucrar nens, nenes i joves en la lluita contra el malbaratament d'aliments. Volem sentir les seves opinions i que ens aportin les seves idees. Alhora, promovem campanyes i projectes per treballar en la sensibilització de la població en general i per avançar entre tots i totes en la solució.

ACTIVITATS

- Espigolaments d'excedents de conreus amb participació de voluntariat i canalització del producte a entitats socials del territori.
- Transformació d'excedents alimentaris locals en producte alimentari amb valor social.
- Tallers de cuina eficient a entitats socials.
- Tallers sobre consum alimentari responsable.
- Tallers amb infants i joves que promouen la reflexió, el debat, la mirada crítica i la recerca de solucions al malbaratament.
- Premi #elmenjarnoesllença, que apodera infants i joves en la recerca de solucions al malbaratament alimentari.
- Campanyes a municipis per a sensibilitzar la població en el consum alimentari responsable.
- Participació en el projecte Food Relations en col·laboració amb altres entitats per fer de l'agricultura i l'alimentació una via de participació social de persones refugiades o demanants d'asil.

VALORACIÓ

En relació amb la sobirania alimentària i pel que fa al malbaratament alimentari valorem positivament la creixent consciència ciutadana, l'aparició de noves iniciatives que busquen fer-hi front, així com la incipient, però imprescindible implicació de les administracions públiques.

En aquest sentit, durant el curs 2017-18, arran dels esdeveniments polítics, s'ha alenat la redacció i aprovació de la llei contra el malbaratament alimentari de Catalunya que pretén regular el desaproveïment dels aliments i les activitats per prevenir-lo, com per exemple els espigolaments.

f espigoladors t espigoladors esimperfect

 gdter.org

Som una entitat ecologista centrada en l'àmbit territorial de la conca del Ter i sobretot en temes relacionats amb el cicle de l'aigua. Funcionem gràcies a les quotes i el voluntariat dels nostres quasi cinc-cents socis. El nostre objectiu és protegir el riu i les aigües subterrànies de la contaminació i la sobreexplotació. Tenim la seu a Manlleu.

ACTIVITATS

- Impuls d'un projecte anual de control de la contaminació per nitrats de les fonts de la comarca d'Osona i el Lluçanès que permet valorar i fer-ne el seguiment per assenyalar el model de la ramaderia intensiva com a principal causant d'aquest desastre i denunciar la inoperància de l'administració. Trasllet d'aquest discurs a la població a través dels mitjans de comunicació, xerrades i activitats a les escoles.
- Participació en mobilitzacions d'àmbit català o estatal, com ara la Fira de les merdes.
- Gestió durant la temporada d'estiu del projecte de l'Embarcador del Ter, un espai al costat del riu amb servei de restauració basat en l'economia social i solidària —on només s'ofereixen productes ecològics de proximitat— que té l'objectiu de fer activitats de difusió de l'entitat, amb la finalitat d'acostar les persones al riu i sensibilitzar amb els valors naturals, culturals i socials que el riu ens pot aportar.

VALORACIÓ

Una de les causes principals de la contaminació i sobreexplotació dels recursos hídrics és el model de producció intensiva agrària i ramadera. El Grup de Defensa del Ter explica des de fa molts anys que l'única solució possible per a evitar i reduir aquests desastres és el canvi de model de producció. Estem convençuts que aquest canvi de model serà possible dins el marc global de la sobirania alimentària.

El GDT denunciem les conseqüències d'aquest model intensiu. Analitzem la contaminació de les nostres fonts any rere any i assenyalem la contaminació de purins com a causa principal. També denunciem que les «solucions» aportades pel sector i per l'administració només han aconseguit augmentar la problemàtica i desgastar la pagesia. Apostem pel canvi en el model productiu motivat per un canvi en el model de consum.

 GrupDefensaTer

 justiciaalimentaria.org

Som una associació formada per persones que creiem en la necessitat de canviar el sistema agroalimentari actual, que oprimeix i expulsa les comunitats rurals, emmalalteix les persones i destrueix el medi ambient. Aquest canvi implica la consecució de la sobirania alimentària. Treballem en diferents territoris de l'Estat espanyol i també a països com Haití, Cuba, República Dominicana, Hondures, Guatemala i Bolívia.

ACTIVITATS

- Elaboració de l'estudi «Enverina'm Sud», centrat a Bolívia, Equador, Guatemala i República Dominicana, que servirà de base per a l'estratègia d'acció en aquests països entorn de l'alimentació insana i les seves causes i conseqüències.
- Presentació de la campanya «0 % IVA», que demana una política fiscal alimentària que apliqui un IVA del 0% als aliments saludables i del 21% als aliments insans.
- Presentació de l'estudi «El meu primer verí», resultat de la investigació de l'alimentació infantil (0-3 anys) a escala estatal.
- Desenvolupament del programa «Alimentació, la nostra xarxa d'escoles per un món rural viu», treball conjunt amb la comunitat educativa sobre els impactes socials, ambientals, econòmics i de gènere que provoca l'actual model de producció, comercialització i consum de aliments.
- Accions de sensibilització, campanyes, treball en aliança, apoderament de les dones i defensa del territori i els drets humans.

VALORACIÓ

Analitzem les principals tendències d'aquest curs a escala global que tenen repercussió a escala local, com és l'augment de la fam (11 % de la població mundial); reivindicuem que la reforma prevista de la Política Agrícola Comuna aposti per una agricultura familiar, sostenible i saludable; proposem la regulació pública dels productes alimentaris amb efectes negatius en la salut arran del debat generat amb l'aprovació de l'impost a les begudes ensucrades a Catalunya; denunciem la demostració del poder de les empreses transnacionals sobre els drets de la ciutadania en relació a les negociacions dels tractats de lliure comerç; fem visible la irrupció amb força a l'agenda social dels problemes derivats de la ramaderia industrial i l'excessiu consum de carn i, finalment, fem palès l'any dramàtic pel que fa a la seguretat de les persones que defensen els drets humans, que en regions com Amèrica Llatina, Àsia i Àfrica es juguen la vida.

 JusticiaAliment JusticiaAliment justiciaalimentaria

 lamagranavallesana.cat

La Magrana Vallesana és una associació de consumidors i productors que té com a objectiu promoure el consum agroecològic, la sobirania alimentària i un model econòmic social i solidari. Actualment, consta de 250 unitats de socis (una unitat equival a una família, un reduït grup de consumidors...) i compta amb unes 1000 persones en total. Es convoca una trobada de l'assemblea general dues o tres vegades a l'any; una Junta directiva oberta als socis; diverses Comissions de treball; activitats culturals i un hort on es promouen varietats locals. Disposem de botiga oberta matí i tarda i dissabtes al matí amb tres treballadors fixos i un local social.

ACTIVITATS

- Participació en jornades, fòrums i taules rodones: X Foro por un Mundo Rural Vivo (Minglanilla), Dinar d'aprofitats (Granollers), 2a Fira d'Economia Social i Solidària i Festa del Comerç Just i la Banca Ètica, taula rodona «Consumim en Cooperatiu. Cap on anem?» (Sabadell), Jornades de la Red de Ciudades por la Agroecología (València), trobada de cooperatives (Vilanova i la Geltrú), trobada de grups de consum (Reus), EcoGra (Granollers), jornada «Alimentació responsable i de proximitat» (Barcelona).
- Presentació de «La producció agroecològica i alternatives del consum ètic i responsable» a la Fira Alternativa de Sant Pol de Mar.
- Suport a la Xarxa d'Escoles Hortolanes del Vallès Oriental.
- Primer obrador públic comarcal a Tagamanent.
- Col·laboració i enxarxament amb grups de consum més petits de la comarca.
- Col·laboracions de l'Hort de La Magrana amb les escoles, centres cívics i associacions de veïns i veïnes del barri.

VALORACIÓ

Tot i que cada vegada hi ha més gent interessada, encara percebem un cert estancament, com si la gent conscienciada hagués tocat sostre; considerem que calen noves accions: polítiques públiques, noves formes de venda i de distribució... També cal crear estructures de tipus comarcal, com ara centrals de compres, obradors..., i treballar més en xarxa. Trobem important no deslligar la sobirania alimentària de l'ESS. Altrament, el concepte «eco» es posa de moda i és explotat com a font de negoci per les grans cadenes alimentàries. Considerem important el debat sobre la mida dels grups de consum. Finalment, apostem per obrir un debat urgent sobre la propietat i l'ús de la terra. Sense terra no podem construir ni continuar tot el que fem i denunciem que tot pot caure com un castell de cartes.

 [lamagrana](https://www.facebook.com/lamagrana) [lamagranavalle](https://twitter.com/lamagranavalle)

 associaciolera.org

L'era és una associació sense ànim de lucre que treballa per al foment de la producció agrària ecològica i per a l'agroecologia. Volem una agricultura i una ramaderia ecològiques, respectuoses amb els ecosistemes i amb els cicles biològics, capaces de regenerar la terra perquè pugui nodrir les generacions futures, que ofereixen aliments de qualitat, recuperant les varietats locals i rebutjant els transgènics. A L'Era treballen quatre persones alliberades a temps parcial i es mantenen reunions mensuals amb els socis i sòcies més implicats a dirigir l'entitat.

ACTIVITATS

- Publicació de la revista Agrocultura, de periodicitat trimestral, amb articles tècnics, entrevistes i opinió sobre producció agroecològica.
- Desenvolupament del projecte Esporus com a centre per a la conservació de la biodiversitat agrícola, amb més de 300 varietats que es porten al camp de manera rotativa per garantir-ne la pervivència i que es posen a disposició de tothom qui vulgui cultivar-ne.
- Impuls del projecte Lluerna, basat en l'assessorament en producció agroecològica, tant en agricultura com en ramaderia.
- Organització de la Tertúlia a L'Era amb perspectiva agroecològica que es convoca el primer dimecres de cada mes, al complex cultural Cal Sitjes, al poble d'Artés.
- Organització de cursos i tallers relacionats amb l'autosuficiència.
- Gestió de la botiga virtual, que conté una gran varietat de productes: llibres relacionats amb l'agroecologia, llavors de varietats locals...

VALORACIÓ

No tenim clar que el procés cap a la possible constitució de la República catalana hagi tingut prou en compte el concepte de sobirania alimentària. Des del Govern català, encara es fa una política d'incentivar l'agricultura de regadiu, quan és ben sabut que el canvi climàtic farà que cada vegada tinguem menys assegurada una disponibilitat contínua d'aigua per al reg. Justament el canvi climàtic és cada vegada més un tema central de moltes jornades, articles i experiències o investigacions del sector agrari.

 [associaciolera](https://www.facebook.com/associaciolera) [associaciolera](https://twitter.com/associaciolera)

 menjadorsecologics.cat

Menjadors Ecològics està format per un grup de professionals de diferents àrees d'activitat (producció, alimentació i educació), que el 31 d'octubre de 2013 es va establir com a associació sense ànim de lucre amb l'objectiu de promoure la producció ecològica local i els menjadors ecològics i de proximitat com a model saludable, educatiu, sostenible i just. Després d'uns anys d'experiència, vàrem identificar la necessitat de crear una assessoria per a donar suport, acompanyament i formació a totes les parts implicades: productors, personal de cuina, equips de direcció, escoles, AMPA, administració pública, organitzacions... Volem promoure el desenvolupament de les estructures i capacitats necessàries per a consolidar un canvi de menú i de model. El nostre àmbit d'actuació és estatal.

ACTIVITATS

- Impuls del projecte «MENU 2020. Transforma el menú per transformar el model», amb l'objectiu de crear les estructures i capacitats necessàries per a potenciar un canvi en el model alimentari centrat en els menjadors escolars.
- Assessorament a l'Ajuntament de Navàs en l'Estratègia Municipal Navàs Sobirania Alimentària i en la creació del menjador ecològic a la residència d'avis amb el Projecte NAVÀS SA.
- Assessorament i suport per a impulsar un canvi de menús a les deu escoles infantils municipals d'Iruña en col·laboració amb INTIA i CPAEN mitjançant el Projecte Hermengoak.
- Formació a cuiners i cuineres, tallers amb famílies i estudis de viabilitat per a la posada en marxa d'un canvi en el model de menjador escolar en el marc del projecte Sostenibilitat al Plat, de CERAI a València.
- Promoció del canvi del model de menjador a través del projecte Cuina Climàtica.

VALORACIÓ

Tot i que el procés de canvi és lent, cada cop hi ha més escoles i administracions que volen fer un canvi en el seu menjador escolar i hi ha més sensibilització cap als aliments ecològics, de temporada i de producció local; en aquest sentit, la nova llei de contractació pública permet donar més valor a la qualitat del servei de menjador.

Pel que fa a les amenaces, es dona poca importància a l'alimentació a les escoles i hi ha un gran desconeixement de què es menja; les grans empreses de restauració col·lectiva s'han fet amb el relat d'aliments ecològics amb el risc que això suposa; no hi ha suficient capacitat perquè l'administració faci una aposta per promoure els valors alimentaris, socials i mediambientals. Finalment, les dinàmiques creades dificulten la participació de la pagesia en la construcció dels circuits curts.

 [menjadorsecologics](https://www.facebook.com/menjadorsecologics) [Menjadorseco](https://twitter.com/Menjadorseco) [menjadorsecologics](https://www.instagram.com/menjadorsecologics)

 opcions.org | opcions.coop

Opcions som una cooperativa que ofereix serveis, avantatges de consum i informació per a facilitar i promoure el consum conscient. Publiquem en format digital i en línia informació especialitzada en consum conscient, facilitem el canvi a models de consum responsable i oferim tallers i cursos a la nostra comunitat de persones sòcies. El nostre espai de treball es troba a la seu del Grup Ecos (Barcelona).

ACTIVITATS

- Impuls del projecte singular MerCat Cooperatiu Ecològic, en col·laboració amb la cooperativa Quèviure, amb l'objectiu de teixir una xarxa de persones, associacions i entitats que treballen entorn del món agroecològic i la sobirania alimentària, presents al territori. Generem nous espais d'intercooperació amb els actors que treballen en l'acompanyament i la visibilització.
- Foment de l'apoderament de cadascun dels grups de consum, associacions i cooperatives existents, en el marc del consum agroecològic oferint acompanyament en la creació i/o transformació de noves cooperatives de consum ecològic, la creació de plataformes d'intercooperació i la potenciació de compres conjuntes.

VALORACIÓ

A tota la península, surten noves iniciatives d'organització que pretenen agrupar el consum de productes agroecològics en forma cooperativista (supermercats cooperatius) i aprofundeixen en un salt d'escala. Amb el consum agrupat de persones es pot aportar un granet de sorra a la sobirania alimentària.

 [revistaopcions](https://www.facebook.com/revistaopcions) [opcions](https://twitter.com/opcions) [revistaopcions](https://www.instagram.com/revistaopcions)

 sobiraniaalimentariapv.org

Des de 2009, la Plataforma per la Sobirania Alimentària del País Valencià articula els projectes i col·lectius que treballen l'agroecologia i la sobirania alimentària al País Valencià amb l'objectiu de fer xarxa per a millorar la incidència política i el treball de base per a la transformació social.

ACTIVITATS

- Organització de la setena edició de la Trobada per la Terra, la fita anual pròpia d'encontre, intercanvi, debat i treball intern; enguany celebrada a L'Alcalatén (País Valencià)
- Finalització d'una etapa del procés de treball sobre normativa higienico-sanitària en l'àmbit alimentari arran de l'aprovació del decret que regula la veda de proximitat.
- Publicació del «Manual d'obradors compartits» i desenvolupament de diferents cursos sobre aquest tema per tot el territori.
- Lideratge del projecte col·lectiu Talaia, per a la visibilització de projectes agroecològics al País Valencià, en col·laboració amb la revista Soberanía Alimentaria, Biodiversidad y Culturas.
- Reproducció dels grups d'SPG (sistemes participatius de garantia) i consolidació del grup SPG Alacant i en plena formació del grup SPG a Castelló.
- Participació en el procés de creació d'un consell alimentari municipal en València i del procés d'elaboració de l'estratègia agroalimentària municipal.

VALORACIÓ

Hem de continuar treballant en polítiques públiques i la incidència; som conscients d'un nou context en l'àmbit dels canals curts de comercialització, on les grans superfícies guanyen espai i s'apropien dels nostres missatges.

 [PlataformaSobalPV](https://www.facebook.com/PlataformaSobalPV) [PlataformaSbAPV](https://twitter.com/PlataformaSbAPV)

 dlae.cat

El Postgrau és un curs de la UAB coordinat per un equip de 6 persones vinculades a la universitat, l'agroecologia i la recerca més aplicada. Compta amb 15 professors i professors de perfils molt diversos. Aquest postgrau pretén aportar eines pràctiques i operatives per a promoure processos de transició agroecològica en els territoris rurals, urbans i periurbans; i l'articulació entre ells. Es fonamenta en conceptes teòrics per centrar-se en eines i habilitats d'intervenció, a través d'exercicis pràctics, debats en grup i visites a projectes. Tot plegat perquè l'alumnat sortint sigui capaç de promoure en els seus territoris la transició cap a sistemes alimentaris locals més sans, justos i sostenibles.

ACTIVITATS

- Difusió del curs, amb un nou vídeo «Postgrau video DLAe 2017 IGOP ICTA UAB».
- Dinamització d'una jornada tècnica en el marc del Pla Anual de Transferència Tecnològica (PATT): «Els sistemes alimentaris de les ciutats-regió: una mirada agroecològica».
- Celebració de la jornada PATT «Agroecologia i economia feminista: bones pràctiques per la sostenibilitat de la vida».
- Organització de tres trobades presencials amb l'alumnat i coordinació del postgrau amb l'objectiu de conèixer experiències agroecològiques (Parc Agrari del Baix Llobregat, Esporus, Cal Cases, Escola de Pastors i Al teu Gust) d'arreu del territori català al llarg del curs.
- Finalització del curs amb el lliurament dels Treballs de Final de Postgrau que l'alumnat ha fet implicant-se en projectes reals.

VALORACIÓ

A escala estatal destaquem l'avenç de les polítiques públiques alimentàries i la consecució de Plans d'Acció per l'agroecologia i estratègies alimentàries en diversos territoris: Valladolid, Madrid, Collserola i aviat València, entre d'altres. Aquestes planificacions a mitjà termini són una eina molt valuosa per a aconseguir fites que donin resposta als reptes de cada territori, integrant els actors que hi ha al voltant del sistema alimentari. En aquest sentit, trobem que la Red de Ciudades por la Agroecología és un espai que contribueix a enxarxar totes aquestes iniciatives i a continuar promovent la sobirania alimentària en l'àmbit local. Humilment, entenem el postgrau com un espai de trobada de la diversitat d'agents que construeixen la sobirania alimentària arreu: tècnics d'administracions públiques, activistes de moviments socials..., un fòrum híbrid que esperem que continuï en marxa molts anys més!

 [PostgrauDLAe](https://twitter.com/PostgrauDLAe)

 remenat.org

Remenat és un espai de treball per acompanyar la transició des de la perspectiva de l'agroecologia, la permacultura, la reruralització i les herbes remeieres mitjançant tallers, consultoria, cursos, xerrades i remeis casolans.

ACTIVITATS

- Redacció d'un projecte pel Comissionat d'Ecologia de l'Ajuntament de Barcelona aprofitant l'espai buit i abandonat de l'Hospital de Sant Llàtzer, ubicat a la vall de Can Masdeu, on s'ha plantejat la possibilitat d'ubicar un «espai de referència de l'agroecologia urbana integrat en les estratègies d'adaptació i mitigació al canvi climàtic».
- Desenvolupament de la idea genèrica d'Agròpolis, que esdevindria una xarxa municipal coproduïda de difusió i coordinació d'iniciatives per la sobirania alimentària vinculades a la ciutat, amb una ubicació física en el mateix Sant Llàtzer o en altres edificis buits identificats als districtes d'Horta i Nou Barris.

VALORACIÓ

L'activitat de formació i producció de remeis casolans de Remenat ha estat positiva, dins els seus ritmes i magnituds artesanals. Ha col·laborat amb l'Hortet de la UAB oferint una formació específica en maneig agroecològic, així com altres tallers puntuals en espais comunitaris de la ciutat. En l'activitat de consultoria s'ha tancat el cicle de Llaurant Barcelona, que deixa, entre d'altres, eines com la web www.llaurantbarcelona.info, on es pot trobar documentació per a emprendre projectes agroecològics i impulsar intervencions municipals. També s'ha dut endavant el mencionat projecte de Sant Llàtzer-Agròpolis, i pròximament s'obrirà una nova secció al blog dedicada a articles d'opinió.

 soberaniaalimentaria.info

L'Associació Revista Soberanía Alimentaria té com a objectiu facilitar informació de qualitat, reflexió política i anàlisi en temes agraris i rurals per afavorir un pensament crític entre les persones camperoles i les organitzacions del medi rural de l'Estat espanyol. L'activitat principal és l'edició de la Revista SABC. D'altres accions que es plantegen per a assolir l'objectiu són sensibilitzar l'opinió pública, especialment al medi rural, i influir sobre les institucions públiques i privades en qüestions d'agricultura, desenvolupament rural, biodiversitat i cooperació al desenvolupament. Això passa per la defensa de l'agroecologia i la sobirania alimentària i implica l'elaboració d'estudis, anàlisis o investigacions en clau de crítica a l'actual model agroalimentari globalitzat, i també la creació d'espais de trobada i debat o el foment de la cooperació Nord-Sud en la defensa de la biodiversitat agrícola i la sobirania de les comunitats locals i de les organitzacions camperoles.

ACTIVITATS

- Publicació trimestral o quadrimestral de la revista.
- Projecte 'Círcell: Recolzant el creixement de la sobirania alimentària', per apropar la lluita internacional de La Vía Campesina als moviments socials de Barcelona.
- Segona fase del projecte 'Talaia: Xarxes, Iniciatives i Debats per a construir Sobirania Alimentària', per a enfortir l'articulació del moviment agroecològic al País Valencià.
- Participació en la Secretaria Tècnica de suport a l'Estratègia d'Impuls de la Política Alimentària (EIPA) de la ciutat de Barcelona.
- Edició i publicació del 'Manual d'Obradors Compartits: Una eina de dinamització socioeconòmica del territori', conjuntament amb la Plataforma per la Sobirania Alimentària del PV.

VALORACIÓ

Fem una lectura 'bipolar' de l'actualitat de la sobirania alimentària als nostres territoris: d'una banda, és molt clara l'expansió dels arguments en favor d'un nou paradigma d'agricultura i alimentació, i això es veu reflectit tant en les veus de la societat civil com en algunes administracions. De l'altra, però, ens preocupa com aquesta conscienciació (pràcticament) només es reflecteix en el creixement de propostes de consum de proximitat, ecològic i de temporada a càrrec d'operadors de la gran indústria agroalimentària. Cal una reflexió interna, autocrítica i sincera del mateix moviment de la sobirania alimentària per a articular de nou i amb força tot el nostre teixit, des de la pagesia a les persones consumidores. S'han de posar sobre la taula, com a temes prioritaris, el nostre paper de pressió a les administracions i les fórmules per a garantir l'expansió pràctica de la sobirania alimentària.

 [revistasoberaniaalimentaria](https://www.facebook.com/revistasoberaniaalimentaria) [RevistaSABC](https://twitter.com/RevistaSABC)

 setem.org

SETEM Catalunya som una organització no governamental de solidaritat internacional, independent i participativa que, juntament amb organitzacions del Sud, sensibilitzem la nostra societat sobre les desigualtats Nord-Sud, en denunciem les causes i promovem transformacions personals i col·lectives per aconseguir un món més just i solidari.

Treballem per generar consciència crítica i ciutadania global mitjançant l'Educació per al Desenvolupament en les seves diverses dimensions, fomentem alternatives d'actuació des de l'Economia Social i Solidària i volem contribuir a generar una plataforma de trobada i acció col·lectiva militant per a la denúncia, la incidència i el treball en xarxa.

ACTIVITATS

- Organització de la xerrada «Sobirania alimentària, una proposta de transformació social», en el marc del curs «Eines per apropar-se al Sud amb una mirada crítica».
- Formació oberta «Sobirania com a alternativa al sistema capitalista i les injustícies globals. Perspectiva de les lluites camperoles a l'Amèrica Llatina», en el marc del curs «Eines per apropar-se al Sud amb una mirada crítica».
- Formació interna «Què pot aportar la mirada de la Sobirania Alimentària al moviment del Comerç Just?», en el marc de l'Assemblea General Extraordinària de l'entitat.
- Quatre estades en camps internacionals per a fer visible la tasca d'organitzacions camperoles del Sud en la promoció de la sobirania alimentària i la defensa dels seus territoris.
- Preparació d'un estudi on s'analitza el cas del servei d'alimentació en edificis de l'administració pública local a Saragossa.
- Elaboració de l'exposició itinerant «En quin món menges?», que aprofundeix en les propostes de la sobirania alimentària, la comercialització justa i l'economia social i solidària.

VALORACIÓ

SETEM ha fet d'altaveu de les resistències de les organitzacions camperoles del Sud contra les corporacions en la pugna pel territori. A l'Estat espanyol, s'han evidenciat l'abús i les condicions d'explotació a les quals estan sotmeses les temporeres de la fruita, des de Huelva a les terres de Ponent. Però, també, a Barcelona i altres ciutats, ha tingut lloc un debat engrescador sobre el dret a l'alimentació, amb el sorgiment de noves experiències sobre l'escalabilitat del cooperativisme alimentari. Amb aquest escenari i per al nou curs, per tal d'enfortir i desplegar la sobirania alimentària a Catalunya serà clau estrènyer el vincle amb l'Economia Social i Solidària, connectar les lluites camperoles de Sud a Nord i ampliar les aliances entre moviments i agents, per a augmentar la capacitat d'incidència política i mobilització social.

 [setemcatalunya](https://www.facebook.com/setemcatalunya) [setemcat](https://twitter.com/setemcat) [setemcat](https://www.instagram.com/setemcat)

 somloquesembrem.org

Som lo que sembrem (SLQS) és una ONG sense ànim de lucre que lluita per la supressió dels OGM en l'alimentació, la prohibició del seu conreu, la sobirania alimentària i la protecció del consumidor, ja que també forma part del Consell de persones Consumidores de Catalunya de l'Agència Catalana del Consum. A més, defensa l'agricultura ecològica i l'eliminació dels pesticides.

ACTIVITATS

- Assistència a la Fira Alternativa de Sant Pol de Mar, entre d'altres.
- Organització d'un taller d'etiquetatge d'aliments.

VALORACIÓ

Com a entitat, pensem que la col·laboració és important per a compartir projectes en comú i els mateixos objectius respecte a la gestió del territori, l'agroecologia i la sostenibilitat.

 [som.loquesembrem](https://www.facebook.com/somloquesembrem) [somloquesembrem](https://twitter.com/somloquesembrem)

 uniopagesos.cat

La **Unió de Pagesos** és un sindicat professional, nacional català, democràtic, unitari, independent i progressista on s'apleguen empresaris agraris —homes o dones— que treballen directament la terra, les granges, o el forest, sota qualsevol règim de tinença de la terra o relació contractual, sense cap mena de discriminació per motius de sexe, ideològics, religiosos o polítics. És una entitat sense afany de lucre, que s'organitza territorialment i sectorialment sota el principi d'elecció dels òrgans de govern per les persones afiliades, en els seus àmbits corresponents, des de l'assemblea i el consell local fins al consell nacional, en l'àmbit territorial i pel que fa als sectors de producció, l'assemblea i sectorial comarcal i la sectorial nacional. Defensem que l'agricultura, i també l'alimentació, deixi de formar part de l'organització mundial del comerç, l'única manera de poder començar a aplicar el concepte de sobirania alimentària, també des del punt de vista de la seguretat alimentària, tant en l'accés com en la higiene dels aliments per part dels pobles.

ACTIVITATS

- Interposició de denúncies de males pràctiques comercials.
- Trasllat de propostes per a regular els intercanvis comercials, reclamar la transparència del mercat i denunciar-ne la manca quan cal.
- Assessorament a la pagesia perseguida pels obtentors de material vegetal.
- Participació en els fòrums oficials per la reducció del malbaratament alimentari.
- Col·laboració amb l'Ajuntament de Barcelona en tres projectes de millora a l'accés del producte local en l'àrea metropolitana de Barcelona.

VALORACIÓ

Dins de l'àmbit internacional, cal destacar l'entrada en vigor del CETA el 21 de setembre de 2017 sense l'existència d'estudis d'impacte sobre els efectes de la seva aplicació en el model d'agricultura familiar, com ha reconegut el mateix comissari d'Agricultura, Phil Hogan. Un cop més, no hi ha hagut transparència pública en la negociació de l'acord i s'han fet prevaldre els criteris de circulació mercantil transfronterera per sobre de polítiques a favor dels drets econòmics i socials. Unió de Pagesos continuarà oposant-se als tractats de comerç que suposen una competència deslleial en el mercat europeu respecte als sistemes de producció de la Unió Europea, ja que les exigències de l'actual sistema de producció europeu són les més altes del món. Dins de l'àmbit local, cal remarcar la importància de conèixer l'origen dels aliments que mengem i l'aposta del sindicat per recuperar les relacions amb els consumidors organitzats.

 [uniopagesos](https://www.facebook.com/uniopagesos) [uniopagesos](https://twitter.com/uniopagesos)

 graners.cat

La **XCG** som una federació formada per col·lectius i gent que des del 2004 treballem per crear una xarxa de graners locals autogestionats i fomentar el lliure intercanvi de llavors i informació. Denunciem i lluitem contra la privatització i l'especulació vers la biodiversitat. Reivindiquem i fomentem el dret de guardar, reproduir, multiplicar, intercanviar, donar, compartir, vendre i regalar lliurement les llavors de varietats tradicionals per part de pagesos i aficionats. Coordinem els graners de la Xarxa, ens apoderem i tenim incidència política en tot allò relacionat amb les llavors agràries, de forma assembleària i horitzontal. Donem suport a la creació de nous graners, elaborem fitxes comunes de caracterització agronòmica, organolèptica i etnobotànica, creem una base de dades comuna, coordinem la recerca, preservació i multiplicació de varietats tradicionals i la seva cultura associada. Fomentem un model de petita agricultura diversificada, local, familiar i col·lectiva. Ens coordinem amb projectes afins per la sobirania i l'autonomia alimentària, l'accés a la terra i l'aigua, i divulguem la tasca que duem a terme.

ACTIVITATS

- Organització de la 8a Fira de la Xarxa de Graners a Vilanova de Meià.
- Suport a la defensa de la tesi doctoral «La recuperació dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina per al desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible. Estudi etnobotànic de la comarca de l'Anoia, desenvolupament de nous cultius amb espècies silvestres i acceptació per part dels consumidors dels productes elaborats amb espècies silvestres i varietats tradicionals».
- Suport en la presentació del llibre i projecte «12 mesos, 12 varietats locals», que promou la reintroducció de diverses varietats locals d'hortalisses a Caldes de Montbui.

VALORACIÓ

Veiem que cada vegada hi ha més pseudofuncionaris o intel·lectuals de les llavors que acaparen molts recursos en nom de la biodiversitat cultivada sense massa resultat real al territori.

 [xarxagraners](https://www.facebook.com/xarxagraners)

 xarxaconsum.org

La Xarxa de Consum Solidari és una entitat amb més de 20 anys d'història centrada en el treball sobre la sobirania alimentària especialment en els aspectes relacionats amb la comercialització i el consum.

ACTIVITATS

- Desenvolupament de projectes emmarcats en la sobirania alimentària amb organitzacions germanes del Senegal, Equador, i Bolívia, en l'àmbit del treball de cooperació internacional.
- Foment de l'educació per la sobirania alimentària en diferents àmbits i mitjançant xarxes amb altres entitats d'escala catalana.
- Impuls de mercats de pagès i vendes directes en vuit barris de Barcelona per donar importància al treball aspectes pràctics de consum i comercialització.
- Acompanyament de processos de construcció de menjadors escolars amb una visió i pràctica de la sobirania alimentària.

VALORACIÓ

Avui, la sobirania alimentària i l'agroecologia són termes utilitzats àmpliament tant per part de les administracions com per grans empreses en la comercialització de mercaderies. Sovint aquestes declaracions de les administracions públiques amaguen pràctiques contràries a la sobirania alimentària. En el cas de les grans empreses assistim a una simplificació de conceptes impulsats per la sobirania alimentària (ecològic, proximitat, temporada...) que una vegada desvirtuats s'afegeixen a algunes mercaderies amb l'objectiu de conquerir nous nínxols de mercat. Tanmateix, l'avenç de la sobirania alimentària requereix processos d'enfortiment de les productores i la població que ens apropin el control de l'alimentació avui en mans de les grans corporacions. Donar suport i enfortir aquests processos populars és la base del seu avenç, sovint lluny de les grans paraules i confrontat a l'agronegoci i les multinacionals.

 [xarxaconsumsolidari](https://twitter.com/xarxaconsumsolidari)

 xct.cat

La XCT és una associació de segon nivell que té per objectiu impulsar el desenvolupament i l'ús de la custòdia del territori com a estratègia de participació de la societat en la conservació i gestió del medi natural, rural i urbà. Actualment, agrupa 160 socis entre els quals hi ha associacions, fundacions, administracions públiques i universitats. Té com a objectius específics difondre la custòdia del territori entre la ciutadania i altres agents públics i privats per fomentar-ne el reconeixement, l'ús i el desenvolupament; donar suport i oferir serveis a les entitats de custòdia i a la resta d'agents implicats en la custòdia del territori i potenciar el treball en xarxa de les organitzacions membres i altres agents implicats en la custòdia del territori.

ACTIVITATS

- Participació al projecte Erasmus + «Fomentar l'accés a la terra per a una nova generació d'agricultors agroecològics» en la línia d'actuació «Potenciar el rol de les administracions locals en l'àmbit de l'accés a la terra».
- Publicació de l'estudi Supporting access to land for farmers in Europe. Experiences and potential of local authorities, que recull una completa anàlisi sobre com les autoritats municipals, consorcis, diputacions, etc. poden facilitar l'accés a la terra.

VALORACIÓ

Un dels grans impediments per assolir la sobirania alimentària és la dificultat d'accés a la terra que viu el nostre país. Afortunadament, van sorgint petits projectes que promouen a escala municipal bancs de terres o plans de formació ocupacionals en matèria agrària. Les dificultats trobades en aquestes iniciatives locals ens mostren que no és una tasca fàcil, però l'entorn en què vivim, on l'accés a la terra és molt limitat, fa que calgui impulsar projectes, per petits que siguin, que demostrin que la sobirania alimentària és necessària i assolible.

 [XCTcat](https://twitter.com/XCTcat) [xctcat](https://www.instagram.com/xctcat)

XARXA PER LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA DE LA CATALUNYA CENTRAL

✉ rosa.binimelis@uvic.cat / alminanadj@navas.cat / eclotet@artes.cat

L'objectiu principal és desenvolupar la Xarxa per la Sobirania Alimentària de la Catalunya Central per tal de compartir coneixement i recursos entre diferents experiències, ens locals i supramunicipals per a impulsar la sobirania alimentària en aquest territori. Al mateix temps, la Xarxa busca facilitar el desenvolupament d'actuacions, eines i estratègies conjuntes entre els diferents projectes, així com fer difusió i conscienciació sobre la sobirania alimentària.

La Xarxa neix arran de la vinculació entre els projectes de Navàs Sobirania Alimentària, el de Primer Sector Berguedà i el de Consum km 0 d'Artés, a més d'altres agents del territori que hi podrien participar, com el Consorci del Lluçanès, l'Agència de Desenvolupament de Solsona-Cardona, l'Ajuntament de Manresa-Anella Verda, Creació (Osona), L'ERA (Espai de Recursos Agroecològics) i l'Escola Agrària de Manresa, entre d'altres.

ACTIVITATS

La Xarxa està en procés de creació, així que els projectes propis del curs 2017-18 encara són escassos. Beu dels projectes ja existents en el territori, una llarga experiència acumulada durant anys i amb noves propostes d'iniciatives que cerquen cada cop més la cooperació i la innovació en el desenvolupament rural, focalitzant-se en la sobirania alimentària.

- Dinamització de trobades, principalment amb la producció agroecològica, per tal de prioritzar àmbits de treball a partir de les necessitats comunes, així com per engegar discussions entorn d'aquests àmbits.
- Desenvolupament d'un mapatge d'experiències al territori així com un recull d'eines per promoure la sobirania alimentària.

VALORACIÓ

La sobirania alimentària ha guanyat presència els darrers anys a la Catalunya central, i han sorgit o s'han reforçat nombrosos projectes i iniciatives, i n'ha augmentat la coordinació. A més, cada cop hi ha més projectes amb una visió més àmplia de la sobirania alimentària que uneixen esforços des de diferents àmbits com l'agroecologia, l'economia social i solidària, els feminismes, etc.

Volem fomentar un salt qualitatiu potenciant la generació d'estructures territorialitzades, en clau horitzontal, que permetin sostenir projectes de major envergadura i més duradors. La generació d'estructures per territoris és clau per avançar en la construcció nacional dels Països Catalans.